

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Α΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Θέατρο

Τίτλος:

**«Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου
Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα»**

Συγγραφή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

Εφαρμογή: ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2012

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα

Εφαρμογή σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη

Δημιουργία σεναρίου

Καλλιόπη Κωτσάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Λυκείου

Διδακτική ενότητα

Θέατρο

Χρονολογία

Από 15-10-2012 έως 27-11-2012

Διδακτική/θεματική ενότητα

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Χρονική Διάρκεια

12 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου; Αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Wiki

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Η θεματική ενότητα «Θέατρο» για την Α΄ Λυκείου τοποθετείται χρονικά το δεύτερο τετράμηνο του διδακτικού έτους. Όμως το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε το Α΄ τετράμηνο του διδακτικού έτους (Οκτώβριος-Νοέμβριος), γεγονός που πρόσθεσε κάποιες δυσκολίες στην εφαρμογή του, καθώς η εξοικείωση με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, αλλά και με τον συνδυασμό διδακτικών μεθόδων έπρεπε να γίνει σε σύντομο χρονικό διάστημα. Οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν με ευχέρεια τα προγράμματα του Η/Υ: μηχανή αναζήτησης, πρόγραμμα επεξεργασίας κειμένου (ΠΕΚ), πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων (PowerPoint), ανάρτηση αρχείων σε ηλεκτρονικό περιβάλλον (Wiki, ιστολόγιο κ.ά.). Χρησιμοποιήθηκε το εργαστήριο πληροφορικής για συγκεκριμένες διδακτικές ώρες και σε συνεχόμενα δίωρα (δεύτερη και τρίτη ώρα).

Το συγκεκριμένο διδακτικό σενάριο απαιτήσε πολύωρη προετοιμασία από την εκπαιδευτικό, καθώς το υλικό σε κείμενα απλά και πολυτροπικά ήταν μεγάλης έκτασης και έπρεπε να γίνει η κατάλληλη επιλογή.

Ιδιαίτερη δυσκολία προέκυψε όταν διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές είχαν αδυναμίες ως προς τη γνωστική βάση (γνωρίσματα θεατρικού λόγου). Επίσης, επιχειρήθηκε η παράλληλη διδασκαλία του κεφαλαίου «Αφήγηση» από την Έκφραση- Έκθεση για να γνωρίσουν τις αφηγηματικές τεχνικές.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Καλλιόπη Κωτσάκη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα, Νεοελληνική λογοτεχνία Α΄ Λυκείου, 2012.

Το σενάριο αντλεί

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το διδακτικό σενάριο «*Το παραμύθι χωρίς όνομα: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα*» ανέδειξε τη λογοτεχνία ως σύνθετο πολιτισμικό φαινόμενο. Οι μαθητές διάβασαν τα κείμενα συνεργαζόμενοι, τα νοηματοδότησαν και ανέδειξαν τις αξίες τους. Αντιλήφθηκαν το αφήγημα της Πηνελόπης Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα* ως μια αλληγορία για την Ελλάδα του 1909-1910 και το θεατρικό κείμενο του Ι. Καμπανέλλη ως κείμενο-αποτύπωμα της δεκαετίας του '60.

Το διδακτικό σενάριο αναπτύχθηκε σε τρεις φάσεις: *πριν την ανάγνωση* τρεις (3) ώρες, *ανάγνωση* έξι (6) ώρες, *μετά την ανάγνωση* τρεις (3) ώρες. Στην Α' φάση, *πριν την ανάγνωση*, προσπαθήσαμε και ανασυστήσαμε την ατμόσφαιρα της εποχής του έργου με τα ιστορικά, πολιτικά, πολιτισμικά γεγονότα και αναδείξαμε την άποψη ότι οι καλλιτέχνες είναι η εποχή τους, εμμένοντας στη σχέση του θεάτρου με την Ιστορία, όπως την γράφει η καθημερινότητα. Παρουσιάσαμε στοιχεία της προσωπικότητας και του έργου των δύο δημιουργών (Π. Δέλτα και Ι. Καμπανέλλη). Στη δεύτερη και τρίτη ώρα της Α' Φάσης επισκεφτήκαμε το Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου και εντοπίσαμε την παράσταση του έργου του Ι. Καμπανέλλη. Μέσα από τα κείμενα του προγράμματος της θεατρικής παράστασης αναδείξαμε τα πρώτα στοιχεία της "συνομιλίας" των δύο κειμένων.

Τις έξι (6) επόμενες διδακτικές ώρες, Β' Φάση, *Ανάγνωση*, εργαστήκαμε με βάση τα φύλλα εργασίας στην τάξη. Διαβάσαμε τα κείμενα και γνωρίσαμε την υπόθεσή τους, το δομικό τους σχήμα και εντοπίσαμε την τεχνική τους. Κατανοήσαμε το ήθος των προσώπων και αντιληφθήκαμε το αξιακό τους σύστημα. Επιμείναμε, επίσης, στη γλώσσα και των δύο κειμένων. Ιδιαίτερα για την Π. Δέλτα αναφερθήκαμε στη συμβολή της στο κίνημα του δημοτικισμού. Η μελέτη των κειμένων στηρίχτηκε στον συνδυασμό των διδακτικών μεθόδων (ομαδοσυνεργατική μέθοδος, μετωπική διδασκαλία, διάλογος). Η χρήση του Wiki δεν έγινε στον βαθμό που είχαμε

σχεδιάσει, καθώς οι μαθητές εξαρχής διατύπωσαν προβλήματα, όπως «Δεν έχουμε σύνδεση με το διαδίκτυο», «Δεν προλαβαίνουμε» κλπ.

Στη Γ' φάση παρουσιάστηκαν οι συνθετικές εργασίες και η ανακεφαλαίωση του διδακτικού σεναρίου έγινε με την αναφορά-σύντομο σχολιασμό στο έργο του Ι. Καμπανέλλη, *Το μεγάλο μας τσίρκο*. Παρακολούθησαμε ένα σπάνιο απόσπασμα από την παράσταση του 1974 και καταλήξαμε στο συμπέρασμα ότι ένα θεατρικό κείμενο μπορεί να παιδεύσει και να εκπαιδεύσει. Ο στόχος του σεναρίου να αντιληφθούν οι μαθητές ότι τα θεατρικά κείμενα είναι ανάλογα του κοινωνικού και πολιτικού περιβάλλοντος που τα δημιουργεί πιστεύουμε ότι επιτεύχθηκε.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Το συγκεκριμένο σενάριο παρακολούθησε τη συνομιλία του θεατρικού έργου του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* με το λογοτεχνικό αφήγημα της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα*. Η συνομιλία ανέδειξε τις αξίες/ιδέες που τα κείμενα πραγματεύονται, το ήθος των προσώπων καθώς διαμορφώνεται, τον τρόπο που ο κάθε συγγραφέας χρησιμοποίησε για να δομήσει το κείμενό του. Οι μαθητές, διαβάζοντας τα κείμενα με τη συγκεκριμένη προοπτική, κατανόησαν τη συνύπαρξη-αλληλεπίδραση του ατομικού με το συλλογικό στοιχείο –το εγώ από τη μια μεριά, το σύνολο, η κοινότητα από την άλλη και η μεταξύ τους σχέση, που γράφει την Ιστορία. Έτσι, συνειδητοποίησαν ότι ο καθένας τους είναι μέρος του όλου (της κοινότητας) και ότι η προσωπική παρέμβαση είναι ανάγκη της κοινωνικής και πολιτισμικής ζωής.

Η προσπάθεια κατάκτησης της γνώσης με την προσωπική έρευνα, την κριτική και τον συνδυασμό των ήδη κατακτημένων γνώσεων υπογράμμισε την ανάγκη χρήσης της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας. Η παράλληλη αξιοποίηση των ΤΠΕ έδωσε τη δυνατότητα στους μαθητές να κατανοήσουν και να συνειδητοποιήσουν κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες μέσα από κείμενα λογοτεχνικά και μη, θεατρικές

παραστάσεις, βίντεο, πίνακες ζωγραφικής, τραγούδια κ.ά. Ο μαθητής-αναγνώστης έγινε κατά συνέπεια ερευνητής-δημιουργός.

Ο εκπαιδευτικός παρενέβη, διαμόρφωσε την ατμόσφαιρα μάθησης και διαλεκτικά καθοδήγησε τους μαθητές να συνεργαστούν, να στοχαστούν και να αναστοχαστούν, και τελικά να εκφραστούν κριτικά και δημιουργικά, φανερώνοντας την προσωπική κατάκτηση των πολιτισμικών δεξιοτήτων.

Λ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώξαμε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν τον θεατρικό συγγραφέα Ιάκωβο Καμπανέλλη,
- να κατανοήσουν τον τρόπο με τον οποίο συγκεκριμένα πολιτικά και κοινωνικά περιβάλλοντα συνέβαλαν στη δημιουργία θεατρικών κειμένων με ανάλογο αξιακό σύστημα, επιβεβαιώνοντας την άποψη ότι θέατρο και ιστορία είναι παράλληλα,
- να αναδείξουν το αξιακό σύστημα των έργων: Ι. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και Πην. Δέλτα, *Παραμύθι χωρίς όνομα*,
- να αναστοχαστούν για τον ρόλο της τέχνης στην προσπάθεια αναζήτησης διεξόδου στην καθημερινότητά τους.

Γνώσεις για τη γλώσσα/λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώξαμε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν τον τρόπο με τον οποίο συνομιλούν ένα λογοτεχνικό και ένα θεατρικό κείμενο, με παράδειγμα το έργο του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και το αφήγημα της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα*,
- να κατανοήσουν τη δομή του θεατρικού έργου και τον ρόλο των δραματουργικών στοιχείων (οι χαρακτήρες-πρόσωπα, η σύγκρουση, ο τόπος και ο χρόνος),

- να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο των στίχων/τραγουδιών στο θεατρικό κείμενο του Ι. Καμπανέλλη και να αντιληφθούν τη θεατρική παράσταση ως σύνθετο καλλιτεχνικό προϊόν. Η ποίηση του Ι. Καμπανέλλη και η μουσική του Μ. Χατζιδάκι.

Γραμματισμοί

Με την ολοκλήρωση του σεναρίου επιδιώξαμε οι μαθητές να είναι σε θέση:

- να αναγνωρίζουν τα στοιχεία που συνθέτουν τη θεατρική παράσταση και να τα σχολιάζουν (μουσική, υποκριτική ικανότητα ηθοποιών, χορός, σκηνογραφία),
- να παραβάλλουν ένα θεατρικό έργο με ένα λογοτεχνικό κείμενο (ομοιότητες, διαφορές, προσθέσεις, αφαιρέσεις, διαφοροποιήσεις ρόλων, χαρακτήρων, καταστάσεων, γεγονότων),
- να εντοπίζουν και να κατανοούν το δραματικό στοιχείο σε ένα θεατρικό έργο,
- να εκφραστούν με τις δικές τους δραματικές ικανότητες,
- να προβληματίζονται στο ερώτημα: είναι η Τέχνη η «παραμυθία» στα αδιέξοδα της καθημερινότητας;

Διδακτικές πρακτικές

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε τρεις φάσεις (*πριν την ανάγνωση, ανάγνωση, μετά την ανάγνωση*) και στηρίχτηκε σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων όπου κεντρική θέση είχε η ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας. Οι μαθητές, βάσει των δραστηριοτήτων των φύλλων εργασίας, συνεργάστηκαν, δημιούργησαν κείμενα απλά και πολυτροπικά. Η εκπαιδευτικός καθοδήγησε και στήριξε την έρευνα, έλυσε απορίες, έθεσε ερωτήματα για να προαγάγει τη μελέτη. Η αξιοποίηση των ΤΠΕ έδωσε τη δυνατότητα δημιουργίας απλών και πολυτροπικών κειμένων σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, κριτικής αντιμετώπισης των πληροφοριών, εμβάθυνσης του γνωστικού αντικειμένου με την εμπειρία παρακολούθησης θεατρικής παράστασης (αποσπασμάτων).

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Οι έφηβοι μαθητές στην προσπάθειά τους να διαμορφώσουν την ταυτότητά τους αμφισβητούν, κρίνουν, επιδιώκουν τη συνεργασία και την επικοινωνία με τους άλλους. Θέλουν τη συμμετοχή, τη συλλογικότητα, τη δημιουργία. Το σενάριο επιλέχθηκε και εφαρμόστηκε επειδή: α) η συνομιλία των έργων: Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα* και Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* αναδεικνύει την πολιτική και κοινωνική διάσταση του θεάτρου ως μορφής τέχνης και β) επειδή στον διάλογο του θεάτρου με τη λογοτεχνία έχουμε τη δυνατότητα να συνειδητοποιήσουμε ότι όλα είναι ευθύνη μας.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η διδακτική ενότητα «Θέατρο» εντάσσεται στη Λογοτεχνία της Α΄ Λυκείου. Επίσης, ο λογοτεχνικός διάλογος και ειδικά ο θεατρικός διάλογος παρουσιάζεται στο κεφάλαιο «Διάλογος» της *Έκφρασης-Έκθεσης* της Α΄ Λυκείου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ ήταν βασικός άξονας στην προσπάθεια υλοποίησης του συγκεκριμένου σεναρίου. Έτσι, με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας του σεναρίου οι μαθητές μπορούσαν πια να επισκέπτονται το Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου, την ιστοσελίδα του Εθνικού Θεάτρου και άλλων θεάτρων, να αναζητούν πληροφορίες για θεατρικά κείμενα και θεατρικές παραστάσεις και να διαβάζουν κριτικά τις πληροφορίες. Μπορούσαν, επίσης, να παράγουν γραπτό λόγο σε διάφορες μορφές (απλά και πολυτροπικά κείμενα), να αναρτούν σε ηλεκτρονικό περιβάλλον τα κείμενά τους και να συνεργάζονται, να ανταλλάσσουν απόψεις.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΑ Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Ιάκωβος Καμπανέλλης, [«Το παραμύθι χωρίς όνομα»](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Θέατρο*, τ. Β. Αθήνα: Κέδρος, 1979.

Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Θέατρο*, τ. Η. Αθήνα: Κέδρος, 2010.

Πηνελόπη Δέλτα, *Παραμύθι χωρίς όνομα* [1910]. Αθήνα: Παπαδόπουλος, 1995.

Υποστηρικτικό υλικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Γεωργουσόπουλος, Κ. 2012. *Θέατρο, ιστορία: παράλληλα. Τα Νέα*, 04-08-2012.

<http://www.tanea.gr/vivliodromio/?aid=4742906>

Η Ελλάδα τον 20^ο αιώνα [σειρά στο ένθετο *Επτά Ημέρες-Καθημερινή* της εφημερίδας *Καθημερινή* που δημοσιεύθηκε στα τέλη του 1999 και αφορά την ιστορία της Ελλάδας στον 20^ο αιώνα]. Συγκεκριμένα: «Ελλάδα 1900-1910», «Ελλάδα 1950-1960», «Ελλάδα 1960-1965».

Τα κείμενα για τον Ι. Καμπανέλλη στον [επίσημο διαδικτυακό χώρο](#) για τη ζωή και το έργο του.

Βίντεο

Απόσπασμα από [συνέντευξη](#) του Ι. Καμπανέλλη στη διεθνή οργάνωση «Σκυτάλη της μνήμης».

[Πηνελόπη Δέλτα: Το πρόσωπο – Η εποχή – Το έργο](#)

Από το ψηφιακό Αρχείο της ΕΡΤ: Εκπομπές που αγάπησα: [Πηνελόπη Δέλτα](#), Παιδικές αναμνήσεις: [Τα βιβλία της Πηνελόπης Δέλτα](#), Εποχές και συγγραφείς: [Πηνελόπη Δέλτα](#).

[Παραμύθι χωρίς όνομα](#) [παράσταση της Κεντρικής Σκηής του Εθνικού Θεάτρου (1995) από το Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου]

Πηνελόπη Δέλτα: [Παραμύθι χωρίς όνομα](#) [σύντομο βίντεο (τρέιλερ) της παράστασης που ανέβηκε στην Παιδική Σκηνή-«Κατίνα Παξινού» του Εθνικού Θεάτρου (2010)].

Τραγούδια

Η μουσική του Μ. Χατζηδάκι για τα τραγούδια του Ι. Καμπανέλλη στο θεατρικό έργο *Το παραμύθι χωρίς όνομα* [στον [επίσημο διαδικτυακό χώρο](#) του].

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α΄ Φάση (Πριν από την ανάγνωση)

Η επιλογή των τριών διδακτικών ωρών κρίθηκε αναγκαία, καθώς οι μαθητές έπρεπε να γνωρίσουν τα πολιτικά, ιστορικά και πολιτισμικά γεγονότα των δεκαετιών 1900-1910 και 1950-1960 με στόχο την κατανόηση των δύο κειμένων και την εμβάθυνση σε αυτά.

1^η ώρα

Η πρώτη διδακτική ώρα του σεναρίου έγινε στο εργαστήριο της πληροφορικής. Στη συγκεκριμένη διδακτική ώρα οι μαθητές δε χωρίστηκαν σε ομάδες. Το σενάριο εντάχθηκε ως προς το περιεχόμενο στη διδακτική ενότητα «Θέατρο και Λογοτεχνία» και γνωστοποιήθηκε:

- ο τίτλος: *Το παραμύθι χωρίς όνομα*: η συνομιλία του Ιάκωβου Καμπανέλλη με την Πηνελόπη Δέλτα,
- Το ηλεκτρονικό περιβάλλον του μαθήματος (Wiki).

Η παρουσίαση (PowerPoint) των γεγονότων –ιστορικών, κοινωνικών, πολιτικών– των δεκαετιών 1900-1910 και 1950-1960 και η πλοήγηση σε συγκεκριμένες ηλεκτρονικές διευθύνσεις¹ σε συνδυασμό με ερωτήσεις προς τους μαθητές έθεσαν το ιστορικό πολιτικό πλαίσιο των δύο κειμένων. Ενδεικτικά αναφέρουμε: *Ποια η εικόνα της Ελλάδας μετά την ήττα στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 και την επιβολή του διεθνούς οικονομικού ελέγχου στα οικονομικά της χώρας; Ποια τα δύο μεγάλα ζητήματα που υπογραμμίζουν την ανάγκη για εθνική ολοκλήρωση; Ποια πολιτική προσωπικότητα θα αναδειχθεί με την είσοδο του 20ού αιώνα; Το κίνημα στο Γουδί τον Αύγουστο του 1909 τι υπογράμμισε για την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα; Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα το γλωσσικό ζήτημα συνδέεται με τη γενικότερη προαγωγή της ελληνικής κοινωνίας; Ποιες λογοτεχνικές προσωπικότητες σηματοδοτούν τη συγκεκριμένη δεκαετία; Ποια είναι η μεγάλη πρόκληση για την ελληνική κοινωνία τη δεκαετία 1950-1960; Ποιο εθνικό θέμα αναδεικνύεται; Ποιες πολιτικές προσωπικότητες αναλαμβάνουν καθοριστικό ρόλο; Ποιες είναι οι τρεις λογοτεχνικές γενιές που συνυπάρχουν τη συγκεκριμένη δεκαετία; Ποια δραστηριότητα παρουσιάζεται στον χώρο του θεάτρου και της μουσικής;*

Προσπάθησα να κατανοήσουν οι μαθητές ότι οι καλλιτέχνες είναι η εποχή τους: ότι πολιτικά, κοινωνικά, πολιτισμικά γεγονότα μπορούν να ανιχνεύονται σε όλες τις εκφάνσεις της τέχνης, άρα και στη λογοτεχνία. Η συζήτηση που προέκυψε από τα ερωτήματα ανέδειξε την άγνοια των μαθητών για τη δεκαετία 1950-1960, αλλά το γεγονός δεν τους εμπόδισε να κατανοήσουν ότι ο καλλιτέχνης εκφράζει την εποχή του. Ο διάλογος που αναπτύχθηκε στην αίθουσα επεσήμανε και σημεία αναλογίας

¹ <http://www.scribd.com/doc/51291320/%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%91-1900-1910> (Η Ελλάδα τον 20ό αιώνα: η δεκαετία 1900-1910)

<http://www.scribd.com/doc/76244662/%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%91-1950-1960> (Η Ελλάδα τον 20ό αιώνα: η δεκαετία 1950-1960).

<http://www.scribd.com/doc/76246508/%CE%95%CE%9B%CE%9B%CE%91%CE%94%CE%91-1960-1965> (Η Ελλάδα τον 20ό αιώνα: η δεκαετία 1960-1965).

του τότε με το σήμερα και αυτό κίνησε ακόμη περισσότερο το ενδιαφέρον των μαθητών. Το πρώτο αυτό μέρος, η εισαγωγή, είχε διάρκεια περίπου είκοσι πέντε λεπτών. Στη συνέχεια και για το υπόλοιπο της διδακτικής ώρας, μοιράστηκε στην ολομέλεια της τάξης η φωτοτυπία με το απόσπασμα της συνέντευξης του Ι. Καμπανέλλη, που ακολουθεί:

«—Πώς οδηγηθήκατε στο θέατρο;

—Πώς οδηγήθηκα στο θέατρο! Πραγματικά δεν ξέρω. Και να σάς πω γιατί. Τότε στον πόλεμο μού 'χε έρθει η ιδέα να γίνω ηθοποιός, αλλά μού πέρασε κι έφυγε. Μετά το στρατόπεδο συγκεντρώσεως, πάλι θέλησα ν' ασχοληθώ με το θέατρο, αλλά πάλι σαν ηθοποιός. Δεν σκέφτηκα να κάτσω να γράψω θεατρικά έργα. Τώρα γιατί μού 'ρθε να γίνω ηθοποιός, είναι λίγο περίεργο και δεν το ξέρω, δεν μπορώ να το εντοπίσω, να το προσδιορίσω. Γιατί εκείνη την εποχή, ούτε πολύ θέατρο είχα δει για να πω ότι είχα ενθουσιαστεί, ούτε υπήρχανε οι βεντέτες που θα μπορούσαν να ήταν για το λαό πρότυπα ζωής. Κοντολογής, σχεδόν δεν το ξέρω γιατί και πώς. Βέβαια αυτό δεν είναι πολύ ωραία απάντηση, αλλά είναι η αλήθεια.

Νομίζω όμως, ότι το θέατρο θα πρέπει να στηρίζεται κάπου αλλού σ' ένα «κουσούρι». Στην επιθυμία, ίσως, να μιλήσεις σε πολύ κόσμο από κάπου, από κάποιο βήμα. Γιατί σε πολύ κόσμο, σε πλήθος, μιλάνε και ο ηθοποιός και ο συγγραφέας. Μάλιστα ο τελευταίος μιλάει με πιο λανθάνοντα πολιτικό τρόπο απ' ό,τι μιλάει ο πεζογράφος ή ο ποιητής. Και ίσως αυτό να ήταν και το δικό μου κίνητρο· να μιλήσω στους πολλούς. Και αυτό νομίζω ότι θα πρέπει να διαμορφώθηκε μέσα στο στρατόπεδο.

—Λέτε δηλαδή να σας επηρέασε η ομαδικότητα που υπήρχε στο στρατόπεδο;

–Αυτή καθόρισε οπωσδήποτε τον τρόπο που έγραψα. Δηλαδή όλα μου τα έργα είναι έργα με απέχθεια για τις ιδιωτικές ιστορίες....»

(Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Από σκηνής και από πλατείας*, Αθήνα: Καστανιώτη, 1990, 37-38).

Οι μαθητές διάβασαν το απόσπασμα και ακολούθησε συζήτηση με αφορμή τις παρακάτω ενδεικτικές ερωτήσεις: *Πού αναφέρεται ο Ι. Καμπανέλλης στο απόσπασμα της συνέντευξής του; Μπορούμε να αντιληφθούμε ότι η σχέση δημιουργού και Ιστορίας είναι σχέση ζωής; Ευαισθητοποιεί το συλλογικό το ατομικό στοιχείο και με ποιο τρόπο εκφράζεται στην περίπτωση του Ι. Καμπανέλλη;*

Στο τέλος της διδακτικής ώρας διαγράφηκε καθαρά ο άξονας του σεναρίου: η συμφιλίωση του ατομικού και συλλογικού στοιχείου μέσω του θεάτρου. Το θέατρο και η Ιστορία.

Μοιράστηκε το φύλλο εργασίας για το σπίτι, κοινό για όλους τους μαθητές, με στόχο τον αναστοχασμό στα ζητήματα που θέσαμε.

Αποφασίστηκε η ανάρτηση των πρώτων σκέψεων στο Wiki.

2^η ώρα

Η διδασκαλία έγινε στο εργαστήριο της πληροφορικής, όπως και όλες οι υπόλοιπες διδακτικές ώρες. Δουλέψαμε σε πέντε ομάδες των πέντε ατόμων, με φύλλο εργασίας ξεχωριστό για κάθε ομάδα, το οποίο δόθηκε στην αρχή της διδακτικής ώρας.

Αρχικά, δώσαμε τον τίτλο «Δύο προσωπικότητες-δύο εποχές: Ι. Καμπανέλλης-Π. Δέλτα» στη συγκεκριμένη διδακτική ώρα, γιατί στόχος μας ήταν να σκιαγραφήσουμε το πορτρέτο των δύο δημιουργών: του Ιάκωβου Καμπανέλλη και της Πηνελόπης Δέλτα. Οι πέντε ομάδες ήταν:

1η Ομάδα : Οι βιογράφοι του Ι. Καμπανέλλη.

Τα μέλη της ομάδας πλοηγήθηκαν στον [επίσημο διαδικτυακό χώρο](#) για τη ζωή και το έργο του Ιάκωβου Καμπανέλλη. Στόχος τους ήταν να παρουσιάσουν τους σημαντικούς σταθμούς της ζωής του θεατρικού συγγραφέα βάσει των βιογραφικών

στοιχείων της ιστοσελίδας και να αναδείξουν το ήθος και την προσωπικότητά του διαβάζοντας συνεντεύξεις και κείμενά του. Οι μαθητές της ομάδας συνεργάστηκαν και κατόρθωσαν σε σύντομο χρονικό διάστημα να φτιάξουν ένα μικρό βιογραφικό σημείωμα για τον Ι. Καμπανέλλη. Δυσκολίες προέκυψαν με τα κείμενα και τις συνεντεύξεις του δημιουργού που προτάθηκαν προκειμένου να αναδείξουν την προσωπικότητά του. Εντούτοις, η ομάδα διάβασε τα κείμενα και συζήτησε ιδιαίτερα την παραμονή του Ι. Καμπανέλλη στο Μαουτχάουζεν.

2η Ομάδα: Οι θεατρολόγοι.

Ο Ι. Καμπανέλλης και το θέατρο.

Τα μέλη της ομάδας επισκέφτηκαν τις παρακάτω σελίδες του επίσημου διαδικτυακού χώρου για τη ζωή και το έργο του Ιάκωβου Καμπανέλλη:

http://www.kambanellis.gr/?page_id=29

http://www.kambanellis.gr/?page_id=36

http://www.kambanellis.gr/?page_id=40

Γνώρισαν με αυτόν τον τρόπο το πλούσιο θεατρικό έργο του. Είδαν επιλεκτικά αποσπάσματα των παραστάσεων των έργων του με την πλοήγησή τους στο Ψηφιοποιημένο Αρχείο Εθνικού Θεάτρου. Είδαν χαρακτηριστικά σύντομα αποσπάσματα από τις παραστάσεις των έργων: *Παραμύθι χωρίς όνομα*, *Έβδομη μέρα της δημιουργίας*, *Ο αόρατος θίασος*, *Ο Δείπνος*. Η πρώτη τους παρατήρηση-διαπίστωση ήταν ότι το θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλλη ανέβηκε και συνεχίζει να ανεβαίνει στη σκηνή από πολλούς σκηνοθέτες. Ακολούθησε συζήτηση μεταξύ των μελών της ομάδας για το τι μπορεί να σημαίνει αυτό. Με την παρέμβασή μου είχα στόχο να κατανοήσουν οι μαθητές-μέλη της ομάδας ότι πρόκειται για ένα θεατρικό έργο που καλύπτει θέματα της καθημερινότητας, όπως αυτή διαμορφώνεται με τις πολιτικές, κοινωνικές, ιστορικές και οικονομικές συνθήκες. Επεσήμανα ότι η εποχή που βίωσε ο Ι. Καμπανέλλης και τον διαμόρφωσε καθρεφτίζεται στο έργο του. Ανακάλεσα στη μνήμη τους το θέμα που τέθηκε την πρώτη, εισαγωγική, διδακτική

ώρα ότι «ο καλλιτέχνης είναι αυτός ο ίδιος η εποχή του» και τους θύμισα τα λόγια του Ι. Καμπανέλλη που είχαμε ήδη διαβάσει, στο κείμενο-απόσπασμα που δόθηκε για τον αναστοχασμό στο φύλλο εργασίας:

«Κάθε τόπος γεννά τα δικά του έργα. Κι αυτά είναι το αντίκρουσμα της πραγματικότητας, έτσι όπως τη βλέπουν οι συγγραφείς του κάθε τόπου... Ο συγγραφέας φέρνει στη σκηνή καταστάσεις από τη ζωή, διερευνημένες από τον ίδιο, ως το σημείο εκείνο που μπορεί ν' αποτελούν διαπιστώσεις τόσης σημασίας, ώστε να παραληφθούν από τον θεατή σαν μέσο για παραπέρα προσπάθεια αυτογνωσίας... το θέατρο είναι δημιούργημα της ίδιας ανθρώπινης ανάγκης».

3η Ομάδα: Οι φίλοι του κινηματογράφου και της μουσικής.

Ο Ι. Καμπανέλλης και ο κινηματογράφος. Ο Ι. Καμπανέλλης στιχουργός.

Τα μέλη της ομάδας πλοηγήθηκαν στις παρακάτω σελίδες του επίσημου διαδικτυακού χώρου για τη ζωή και το έργο του Ιάκωβου Καμπανέλλη: http://www.kambanellis.gr/?page_id=55 και http://www.kambanellis.gr/?page_id=59.

Στόχος τους ήταν η συγκέντρωση πληροφοριών για τη συμβολή του Ι. Καμπανέλλη στον νεότερο ελληνικό κινηματογράφο ως σεναριογράφου και σκηνοθέτη μέσα από τον κατάλογο των κινηματογραφικών έργων του. Στη συνέχεια, αναζήτησαν στο Youtube τρέιλερ ή και βίντεο των κινηματογραφικών έργων του και διαμόρφωσαν μια πρώτη εικόνα για τη σχέση του Ι. Καμπανέλλη με τον κινηματογράφο. Με την αναζήτηση στο Youtube γνώρισαν και τον στιχουργό Ι. Καμπανέλλη και τη συνεργασία του με τους συνθέτες Μ. Χατζηδάκι, Μ. Θεοδωράκη, Στ. Ξαρχάκο, Ν. Μαμαγκάκη. Ακολούθως, τα μέλη της ομάδας επισκέφθηκαν τον [επίσημο διαδικτυακό χώρο](#) για τον Μ. Χατζηδάκι, άκουσαν τη μελοποίησή του για τους στίχους του θεατρικού έργου *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και με βάση το φύλλο εργασίας έγραψαν τις πρώτες σκέψεις τους για τη συνάντηση των στίχων του Ι. Καμπανέλλη με τη μουσική του Μ. Χατζηδάκι.

4η Ομάδα: Οι βιογράφοι της Π. Δέλτα.

Τα μέλη της ομάδας παρακολούθησαν το βίντεο <http://www.youtube.com/watch?v=SNYRxcEeR-s&feature=related>, γνώρισαν σημαντικούς σταθμούς της ζωής της Πηνελόπης Δέλτα και στοιχεία του ήθους και της προσωπικότητάς της. Παρεμβαίνοντας τα πρώτα λεπτά της ώρας, λίγο πριν η ομάδα παρακολουθήσει το βίντεο, έδωσα συγκεκριμένα ερωτήματα για να βοηθήσω στην επιλογή των απαραίτητων στοιχείων για τη σύνθεση της προσωπογραφίας της Π. Δέλτα. Τα ερωτήματα ήταν: *Πώς το περιβάλλον της ελληνικής παροικίας της Αλεξάνδρειας έθεσε τους άξονες διαμόρφωσης της Π. Δέλτα; Πώς η Π. Δέλτα απέκτησε το αίσθημα του καθήκοντος ως χαρακτηριστικό γνώρισμά της; Πώς επέδρασε το αυστηρό οικογενειακό περιβάλλον στην ψυχοσύνθεσή της; Πώς χάραξε τη ζωή της η γνωριμία της με τον Ελευθέριο Βενιζέλο; Γιατί έδωσε η ίδια τέλος στη ζωή της τον Μάιο του 1941;*

Η ομάδα συνάντησε αρκετές δυσκολίες και ιδιαίτερα στην κατανόηση του καθήκοντος ως χαρακτηριστικού γνώρισματος της Π. Δέλτα, ενώ εντυπωσιάστηκε από την αυτοκτονία της, καθώς λειτούργησε άμεσα η υποκειμενική συναισθηματική πρόσληψη.

5η Ομάδα: Η Πηνελόπη Δέλτα και η εποχή της.

Η ομάδα παρακολούθησε την αυτοτελή εκπομπή της ΕΡΤ «[Παιδικές αναμνήσεις: τα βιβλία της Πηνελόπης Δέλτα](#)». Η μεγάλη διάρκεια της εκπομπής επέβαλλε την παρακολούθηση συγκεκριμένων αποσπασμάτων (02-02.22/03-03.20/09.57-10.18/13.22-14.45/16.00-16.16/19.58-20.24/20.55-22.20/45.12-51.06) και ίσως αυτός ήταν ένας βασικός λόγος των πολλών δυσκολιών που αντιμετώπισε η ομάδα. Στόχος της παρακολούθησης της εκπομπής ήταν η ανάδειξη της σχέσης της Πηνελόπης Δέλτα με το γλωσσικό ζήτημα και η γνωριμία με τον ιδεολογικό προσανατολισμό της. *Ένας τέτοιος προσανατολισμός μπορεί να υπάρξει σήμερα; Αν ναι, γιατί; Και αν όχι, γιατί σήμερα ένας τέτοιος προσανατολισμός θεωρείται «ξεπερασμένος»;* Κρίνοντας

ότι τα ερωτήματα ήταν δύσκολα για την ομάδα έδωσα αρχικά διευκρινίσεις για τους όρους «ιδεολογικός προσανατολισμός» και «ξεπερασμένος». Στη συνέχεια, υπογράμμισα στην ομάδα ότι η Π. Δέλτα θέλησε μέσα από τα βιβλία της να γνωστοποιήσει αρχές που η ίδια θεωρούσε σωστές όπως η αγάπη για την πατρίδα, η πίστη στον βασιλιά, η υπακοή στους ανωτέρους, η εντιμότητα, η ηθική ακεραιότητα, η πίστη στην αλήθεια κ.ά. Επιπλέον, θέλησε να στηρίξει τη δημοτική και τον αγώνα των δημοτικιστών.

Οι διευκρινίσεις και γενικότερα η παρέμβαση άνοιξαν έναν διάλογο και αναδείξαμε την παρουσία της Π. Δέλτα στον αγώνα για την επικράτηση της Δημοτικής, αλλά υπογραμμίσαμε και την παρουσία της στην εκπαιδευτική, κοινωνική και πολιτική ζωή, αφού πρωτοστάτησε στο κίνημα του εκπαιδευτικού δημοτικισμού και συνδέθηκε με φιλία με τους πρωταγωνιστές των ιστορικών εξελίξεων και πολιτικών μεταβολών στην Ελλάδα. Οι μαθητές, όμως, τη συγκεκριμένη ώρα αντιμετώπισαν πολλές δυσκολίες κατανόησης και για αυτόν τον λόγο η καθοδήγησή μου ήταν συνεχής.

Οι μαθητές-μέλη των πέντε ομάδων δούλεψαν με βάση τις δραστηριότητες των φύλλων εργασίας. Η παρουσίαση των εργασιών ήταν προφορική βάσει των σημειώσεων που η κάθε ομάδα παρήγαγε στη διάρκεια της διδακτικής ώρας, και διήρκεσε περίπου δέκα λεπτά, ίσως και λιγότερο στο τέλος της διδακτικής ώρας. Η σύνταξη των γραπτών απαντήσεων των ασκήσεων, που προτείνουν τα φύλλα εργασίας, έγινε μετά το τέλος της διδακτικής ώρας.

3^η ώρα

Ι. Καμπανέλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα - Π. Δέλτα: Παραμύθι χωρίς όνομα: οι θεατρικές παραστάσεις.

Η διδασκαλία έγινε στο εργαστήριο της πληροφορικής. Στόχος μας ήταν να γνωρίσουμε τον τρόπο με τον οποίο παραστάθηκαν τα δύο κείμενα. Έτσι, επισκεφθήκαμε το Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου και στην ενότητα

«Παραστάσεις» εντοπίσαμε την παράσταση για το έργο του Ι. Καμπανέλλη [Το παραμύθι χωρίς όνομα](#). Αμέσως μετά, επισκεφθήκαμε το τμήμα «Το Εθνικό Θέατρο στην Εκπαίδευση» στην [επίσημη ιστοσελίδα](#) του Εθνικού Θεάτρου και εντοπίσαμε τη θεατρική παράσταση του έργου της Πηνελόπης Δέλτα: [Παραμύθι χωρίς όνομα](#). Παρακολούθησαμε ένα πολύ σύντομο [τρέιλερ](#) της παράστασης. Έτσι, όλη η τάξη είχε μια πρώτη επαφή με την παράσταση των δύο κειμένων.

Στη συνέχεια, διαβάσαμε στην τάξη, αφού μοιράσαμε ρόλους, με εκφραστική ανάγνωση [το απόσπασμα του σχολικού βιβλίου](#) και προτάθηκε, λόγω της μεγάλης διάρκειας, να δούμε τη θεατρική παράσταση του έργου του Ι. Καμπανέλλη στο σπίτι ή να τη δούμε όλη η τάξη ένα απόγευμα.

Χωριστήκαμε σε ομάδες και τέσσερις ομάδες ανέλαβαν με βάση το οπτικοακουστικό υλικό του Ψηφιοποιημένου Αρχείου του Εθνικού Θεάτρου να δώσουν τα χαρακτηριστικά της παράστασης του έργου *Το παραμύθι χωρίς όνομα* του Ι. Καμπανέλλη και μία ομάδα ανέλαβε με το οπτικοακουστικό υλικό του Εθνικού Θεάτρου να δώσει τα χαρακτηριστικά της παράστασης του έργου *Παραμύθι χωρίς όνομα* της Π. Δέλτα.

Οι ομάδες δούλεψαν με ξεχωριστό φύλλο εργασίας.

1^η ομάδα: ανέλαβε δραστηριότητες με βάση το φωτογραφικό υλικό από το οπτικοακουστικό υλικό της παράστασης. Συγκεκριμένα, είχε ως στόχο, με την ανάγνωση-παρατήρηση των φωτογραφιών της παράστασης, να δώσει πληροφορίες για τα κοστούμια της παράστασης και για τη σκηνογραφία του έργου. Έτσι, ανακοίνωσε το πολυπρόσωπο του έργου, άρα και τα πολλά κοστούμια, αλλά και το στοιχείο του γενικού και αόριστου ως προς τον χρόνο του θεατρικού κειμένου. Παρατήρησαν, επίσης, οι μαθητές ότι τα κοστούμια π.χ. του βασιλιά και της βασίλισσας δεν ανταποκρίνονταν στην εικόνα που είχαν για το πώς είναι τα βασιλικά φορέματα. Αναρωτήθηκαν μήπως είναι ένα εύρημα του σκηνοθέτη. Εδώ θέσαμε το ζήτημα της σκηνοθετικής άποψης και η ομάδα έβγαλε συμπεράσματα για την

υποκειμενικότητα της σκηνοθεσίας. Καταλήξαμε ότι κάθε θεατρική παράσταση αποτελεί μια διαφορετική ανάγνωση, είναι η ανάγνωση του σκηνοθέτη της. Υπογραμμίσαμε, τέλος, τη σημασία και τον ρόλο των συντελεστών μιας θεατρικής παράστασης.

2^η ομάδα: Η ομάδα εργάστηκε με το πρόγραμμα της παράστασης. Αρχικά, το ξεφύλλισμα του προγράμματος, μέρος του οπτικοακουστικού υλικού της παράστασης που υπάρχει στο Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου, υπογράμμισε τη σπουδαιότητά του για την κατανόηση της παράστασης, τη γνώση της ταυτότητάς της, τις σημαντικές πληροφορίες που έδωσε για το θεατρικό κείμενο και τον δημιουργό του.

Στη συνέχεια, κάθε μέλος της ομάδας διάβασε ένα δημοσίευμα της εποχής για τη συγκεκριμένη παράσταση. Η ομάδα διαπίστωσε τον αντίκτυπο της παράστασης και την αντιμετώπισή της από τους κριτικούς· κατέθεσε δε την άποψή της σε μια παράγραφο.

3^η ομάδα: Τα μέλη της ομάδας ανέλαβαν να διαβάσουν το κείμενο του Πλ. Μαυρομούστακου: [«Το Παραμύθι χωρίς όνομα, του Ιάκωβου Καμπανέλλη: Σημειώσεις για μια άτακτη ανάγνωση»](#). Έπρεπε να προσέξουν ιδιαίτερα τις σελίδες 27-32. Η ομάδα διάβασε με τη βοήθειά μου το κείμενο, καθώς σε αρκετά σημεία είχαν λεκτικές και νοηματικές απορίες. Διαπίστωσε ότι τα δύο κείμενα συνομιλούν, καθώς το κείμενο του Ι. Καμπανέλλη είναι διασκευή του αφηγήματος της Π. Δέλτα. Επίσης, με βάση το κείμενο σημείωσε τα πρώτα σημεία της “συνομιλίας” αυτής.

4^η ομάδα: Αποστολή της ομάδας ήταν να διαβάσει το κείμενο του Μ. Πλωρίτη [«Αλληγορικό παραμύθι»](#) και μέσα από το κείμενο να αναδείξει το παραμυθιακό στοιχείο, εφόσον η θεατρική παράσταση το υπηρετεί. Η παρακολούθηση σύντομων αποσπασμάτων από την παράσταση τους βοήθησε, όπως και το οπτικοακουστικό υλικό. Η ομάδα εντόπισε το στοιχείο του παραμυθιού κάνοντας λόγο για ανατροπές σε καταστάσεις

5^η ομάδα: Τα μέλη της ομάδας επισκέφθηκαν τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις http://www.aboutthessaloniki.gr/data/news/preview_news/86281.asp και <http://www.youtube.com/watch?v=jwg7sHpNT3g>, όπου πληροφορήθηκαν και παρακολούθησαν ένα τρέιλερ της δραματοποίησης του αφηγήματος της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα*. Η ομάδα συζήτησε και ανέδειξε τους προβληματισμούς της για το τι σημαίνει η δραματοποίηση έπειτα από 100 χρόνια ενός παιδικού λογοτεχνικού αφηγήματος που είχε γραφτεί το 1910².

Με την ολοκλήρωση της Α' φάσης η ολομέλεια αποφάσισε να αναρτηθούν στο Wiki εργασίες ατομικές ή ομαδικές. Στο τέλος της τρίτης διδακτικής ώρας τα μέλη των ομάδων πήραν: α) τον «οδηγό ανάγνωσης» για τα δύο κείμενα (Ι. Καμπανέλλη και Π. Δέλτα), β) το φύλλο εργασίας που αναλογούσε στην ομάδα τους για την επόμενη Β' φάση (*ανάγνωση*) και γ) το φύλλο εργασίας της Γ' φάσης (*μετά την ανάγνωση*).

Η ολοκλήρωση της Α' φάσης υπογράμμισε:

- την κατανόηση από την ολομέλεια ότι ο καλλιτέχνης είναι «αυτός ο ίδιος η εποχή του». Η ανάγνωση-μελέτη των δύο κειμένων έπρεπε να επιβεβαιώσει την άποψη,
- τη γνωριμία με την Π. Δέλτα και τον Ι. Καμπανέλλη ως προσωπικότητες, καθώς και με χαρακτηριστικά στοιχεία του έργου τους,
- την εξοικείωση χρήσης του Αρχείου του Εθνικού Θεάτρου,
- τα πρώτα στοιχεία της συνομιλίας των δύο κειμένων.

---

² Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο drastiriota9.

Αξιολόγηση της Α' φάσης

Στην Α' φάση, πριν την ανάγνωση, τα κριτήρια αξιολόγησης ήταν:

- ο βαθμός προσοχής, ενδιαφέροντος και παρατηρητικότητας του μαθητή και της ομάδας, όταν διάβασαν τα συγκεκριμένα κείμενα και όταν παρακολούθησαν ένα βίντεο,
- η αφαιρετική ικανότητα του μαθητή, αλλά και της ομάδας που αποτυπώθηκε με την κριτική διατύπωση (σχόλιο),
- η συνδυαστική και κριτική ικανότητα του μαθητή και της ομάδας, καθώς διατύπωσαν συγκεκριμένη άποψη με βάση συγκεκριμένα δεδομένα,
- η συμμετοχή, προσωπική και ομαδική, στην εργασία.

Β' Φάση (ανάγνωση)

Διαβάσαμε τα κείμενα Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα* και τα επεξεργαστήκαμε χωρισμένοι σε πέντε (5) ομάδες. Οι τρεις ομάδες είχαν ως κέντρο της ανάγνωσής τους το θεατρικό κείμενο του Ι. Καμπανέλλη και οι άλλες δύο το αφήγημα της Π. Δέλτα.

Για *Το παραμύθι χωρίς όνομα* του Ι. Καμπανέλλη, η 1^η ομάδα ανέλαβε να διαβάσει στο σπίτι την Πρώτη Πράξη του έργου. Κάθε μέλος της ομάδας ανέλαβε την ευθύνη για μία εικόνα της πρώτης πράξης. Στόχος ήταν μια ολοκληρωμένη ανάγνωση με γνώμονα τον διαμοιρασμό και τη συνεργασία. Η 2^η ομάδα ανέλαβε να διαβάσει στο σπίτι τη Δεύτερη Πράξη του έργου. Καθώς η πράξη έχει τέσσερις εικόνες, μία εικόνα την ανέλαβαν δύο άτομα. Ακολούθως, διαμορφώθηκε στην τάξη ο «οδηγός ανάγνωσης» για να υπάρξει μια πυξίδα στην ανάγνωση (τι διαβάζω και πώς διαβάζω) και να καλυφθούν τα βασικά θέματα/ζητούμενα. Ο κάθε μαθητής, βέβαια, μπορούσε να προσθέσει τις προσωπικές του επιλογές. Όμως κανένας δεν πρόσθεσε κάτι προσωπικό· όντως καταγράφηκε μία δυσπιστία, μία «άρνηση» να διαβάσουν «τόσο μεγάλα κείμενα». Ένας αριθμός μαθητών διάβασε τα κείμενα, όμως το γεγονός ότι

δεν τα διάβασαν όλοι δημιουργήσε μια δυσκολία, καθώς κάθε φορά κάποιος έπρεπε να αναφέρεται αρκετά διεξοδικά στην υπόθεση για να μπορούν όλοι να δουλεύουν τις δραστηριότητες των φύλλων εργασίας.

Ο «οδηγός ανάγνωσης» αναφερόταν:

- στην υπόθεση του έργου,
- στα θέματα που έθετε το κείμενο και στην τεχνική που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας για να τα θέσει. Αναρωτηθήκαμε αρκετές φορές αν σε ένα σύγχρονο θεατρικό κείμενο θα μπορούσαμε να συναντήσουμε τέτοιου είδους θέματα ·αν ναι, πώς τα συναντήσαμε, με τον ίδιο τρόπο;
- στη σάτιρα και τη χρήση της ως γνώρισμα γραφής του Ι. Καμπανέλλη,
- στον τόπο και χρόνο του κειμένου. Στον τόπο, στον χρόνο και στα πρόσωπα κάθε «εικόνας» (σκηνής) του κειμένου,
- στη δομή του κειμένου. Στον ρόλο του προλόγου και του epilόγου. Στον στόχο του συγγραφέα όταν αρχίζει και τελειώνει με τραγούδι το κείμενό του,
- στα πρόσωπα και στους χαρακτήρες. Ειδικότερα στα βασικά χαρακτηριστικά των προσώπων και στο ήθος τους,
- στην ανάδειξη των δύο συγκρουόμενων συνόλων: των αρχόντων και των αρχομένων. Στη μεταξύ τους σχέση και στην πρόσληψή της σήμερα. Έτσι, πραγματοποιήθηκαν οι πρώτες επισημάνσεις για τις αξίες που καταγράφονται στο έργο,
- στο αξιακό σύστημα του έργου,
- στην πρόθεση του συγγραφέα να «διδάξει», να «κηρύξει» αξίες και αλήθειες. Να δείξει ότι υπάρχει το καλό και το κακό ή ότι αυτά τα δύο συνυπήρξαν και συνυπάρχουν, γιατί έτσι είναι η ζωή.

Επίσης, σημειώσαμε και κάποια πιο ειδικά θέματα ανά εικόνα (σκηνή):

Πρώτη πράξη

1η εικόνα: το Παλάτι. Τα χαρακτηριστικά του. Το «γκροτέσκο» στοιχείο της εικόνας. Αναφέρθηκα στο στοιχείο και έδωσα εξηγήσεις για τον όρο, καθώς ήταν άγνωστος στους μαθητές.

2η εικόνα: η δίκη στην πλατεία και ο τρόπος απονομής της δικαιοσύνης. Η τεχνική που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας.

3η εικόνα: ο τρόπος διαπίστωσης της αντιπαράθεσης αρχόντων/εξουσίας και λαού. Η παρουσία του λαού. Η κορύφωση της αντιπαράθεσης και η τεχνική της.

4η εικόνα: το εύρημα της γαϊδουροκεφαλής.

5η εικόνα: τα πρόσωπα και ο ρόλος τους στον συγκεκριμένο χώρο της ταβέρνας.

Δεύτερη πράξη

6η Εικόνα: τα πρόσωπα. Ο ρόλος τους. Το λυρικό και δραματικό στοιχείο.

7η εικόνα: τα πρόσωπα και τα χαρακτηριστικά τους.

8η εικόνα: οι στοχασμοί της Φτωχομάνας. Η ανάδειξη του Ανθρώπου βάσει των στοχασμών της Φτωχομάνας. Το «ειδύλλιο» Φτωχομάνας και Δασκάλου. Τα δύο πρόσωπα και η σχέση τους ως σύμβολα.

9η εικόνα: το τέλος του πολέμου και ο πόθος της ειρήνης όπως αναδείχθηκε από τα πρόσωπα.

Η 3^η ομάδα ανέλαβε τα τραγούδια του θεατρικού κειμένου του Ι. Καμπανέλλη. Τα μέλη της ομάδας διάβασαν τα τραγούδια με άξονες το περιεχόμενο και τον ρόλο του κάθε τραγουδιού, που είναι ενσωματωμένο στο κείμενο. Διευκρινίσαμε τον όρο «λαϊκή όπερα». Επισημάνθηκε ιδιαίτερα το γεγονός ότι οι στίχοι του έργου μελοποιήθηκαν από τον Μ. Χατζηδάκι, ο οποίος αγκάλιασε τους στίχους του Καμπανέλλη με τρόπο μαγικό.

Πηνελόπη Δέλτα: [Παραμύθι χωρίς όνομα](#)

Η 4^η και 5^η ομάδα διάβασαν το αφήγημα της Π. Δέλτα. Η 4^η Ομάδα διάβασε τα δέκα (Α΄-Ι΄) πρώτα κεφάλαια στο σπίτι και καθώς είναι πενταμελής (5), κάθε μέλος ανέλαβε δύο κεφάλαια. Η 5η ομάδα διάβασε τα άλλα δέκα (ΙΑ΄-Κ΄) κεφάλαια. Οι δύο ομάδες είχαν τον δικό τους οδηγό ανάγνωσης. Ο «οδηγός ανάγνωσης» για το αφήγημα της Π. Δέλτα αναφερόταν:

- στην υπόθεση του έργου,
- στα θέματα και τους προβληματισμούς που θέτει η Π. Δέλτα,
- στη σχέση τίτλου και κειμένου. Γιατί «παραμύθι...»;
- στην ιστορική συγκυρία του 1910 και στην έκδοση του αφηγήματος *Παραμύθι χωρίς όνομα*,
- στις αξίες του κειμένου,
- στον διδακτισμό του κειμένου και στον τρόπο που λειτούργησε τότε και σήμερα,
- στην «αοριστία» τόπου και χρόνου και στα πρόσωπα του κειμένου,
- στους αφηγηματικούς τρόπους του κειμένου,
- στη λεκτική και καταστασιακή ειρωνεία και στον ρόλο τους στο κείμενο,
- στη δημοτική της Π. Δέλτα. Στη θέση της για το γλωσσικό ζήτημα.

Διαβάσαμε και επεξεργαστήκαμε τα κείμενα για τρία δίωρα στο εργαστήριο της πληροφορικής με τα φύλλα εργασίας που δόθηκαν στο τέλος της Α΄ φάσης.

4^η-5^η ώρα (συνεχόμενο δίωρο) (εργαστήριο της πληροφορικής)

Αρχικά, δόθηκαν διευκρινίσεις για τον τρόπο ανάγνωσης αλλά και για τη χρήση του οδηγού ανάγνωσης. Υπογραμμίσαμε ότι ο καθένας μπορεί και πρέπει να καταθέσει τη δική του προοπτική στην ανάγνωση οποιαδήποτε στιγμή. Αναφερθήκαμε στα μορφολογικά χαρακτηριστικά του θεατρικού κειμένου: πράξεις, σκηνές, εικόνες του έργου, πρόσωπα-ρόλοι, χώρος-χρόνος, σκηνογραφικές οδηγίες, διάλογος. Επισημάνθηκε ότι τα συγκεκριμένα στοιχεία εντοπίζονται με την πρώτη ανάγνωση του θεατρικού κειμένου και προϊδεάζουν για τη δομή του. Δόθηκαν τα δομικά

χαρακτηριστικά: διάλογος (προωθεί τη δράση), δράση και πλοκή, συγκρούσεις, δραματικές καταστάσεις, χαρακτήρες (καθορίζουν τη συμπεριφορά των ηρώων).

Στη συνέχεια, προτάθηκε από ομάδα μαθητών να παρασταθεί ένα απόσπασμα του έργου του Ι. Καμπανέλλη στην τελευταία τρίτη φάση του σεναρίου. Αποφασίστηκε η δημιουργία μιας μικρής θεατρικής ομάδας με τη συμμετοχή όσων μαθητών επιθυμούσαν. Η θεατρική ομάδα ανέλαβε και την ευθύνη της επιλογής ενός μικρού χαρακτηριστικού αποσπάσματος.

Επισημάνθηκε και στις πέντε ομάδες ότι μπορούσαν να διαβάσουν ως παράλληλο κείμενο το θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλλη, *Το μεγάλο μας τσίρκο*. Οι μαθητές έδειξαν ότι το γνώριζαν, καθώς είχαν ακούσει τα τραγούδια του ή είχαν διαβάσει αποσπάσματα σε παλιότερες σχολικές εκδηλώσεις. Επισημάνθηκε στην ολομέλεια της τάξης ότι αποτελεί ένα έργο που μπορεί να υπογραμμίσει το παράλληλο του θεάτρου και της ιστορίας.

Έπειτα, η κάθε ομάδα ξεκίνησε την επεξεργασία του φύλλου εργασίας.

1η Ομάδα: επεξεργάστηκε τα γνωρίσματα της θεατρικής τεχνικής του Ι. Καμπανέλλη. Οι μαθητές εντόπισαν τη δομή του θεατρικού κειμένου (πράξεις, σκηνές κάθε πράξης, χώρος, χρόνος, σκηνογραφικές οδηγίες, ρόλοι) και αναφέρθηκαν στη γλώσσα και το ύφος της θεατρικής γραφής του Ι. Καμπανέλλη. Με την παρέμβασή μου απόκτησαν το θεωρητικό υπόβαθρο για τις έννοιες «γκροτέσκο», «σάτιρα», «νεορεαλισμός».

2^η ομάδα: επεξεργάστηκε τις αφηγηματικές τεχνικές του θεατρικού κειμένου. Υπογράμμισε τον θεατρικό διάλογο ως κύριο αφηγηματικό τρόπο και εντόπισε την προοπτική δύο βασικών προσώπων, της Φτωχομάνας και του Δασκάλου. Στη συνέχεια, τα μέλη της ομάδας δημιούργησαν ένα αφηγηματικό κείμενο μεταγράφοντας τον διάλογο των δύο προσώπων. Στη διαδικασία μεταγραφής του κειμένου χρησιμοποίησαν ως αφηγηματικό τρόπο τον εσωτερικό μονόλογο. Επέλεξαν την προοπτική ενός από τα δύο πρόσωπα, Φτωχομάνας ή Δασκάλου. Έτσι, οι

μαθητές κατανόησαν και υπογράμμισαν τη διαφορά ενός θεατρικού κειμένου από ένα λογοτεχνικό πεζογράφημα. Επίσης, η χρήση του εσωτερικού μονόλογου έδωσε στα μέλη της ομάδας, μαθητές-αναγνώστες, τη δυνατότητα να εκφράσουν σκέψεις και συναισθήματα και στη διδάσκουσα τη δυνατότητα να αντιληφθεί την ικανότητά τους ως προς την πρόσληψη.

3^η ομάδα: υπομνημάτισε ψηφιακά πέντε (5) τραγούδια από το θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα*: «Του Μιχάλη», «Τραγούδι της ντροπής», «Του γέρο-ναύτη», «Ερωτικό», «Τραγούδι-επίλογος». Αρχικά, η εκπαιδευτικός παρεμβαίνοντας έδειξε τον τρόπο του ψηφιακού υπομνηματισμού. Η δραστηριότητα προκάλεσε το ζωηρό ενδιαφέρον των μαθητών, αλλά σημειώσαν και τη δυσκολία της· ιδιαίτερα μάλιστα όταν ο υπομνηματισμός έπρεπε να αναφέρεται σε παράλληλα ποιητικά κείμενα ή στην ανάδειξη του αξιακού συστήματος του κειμένου και στη σύνδεσή του με τις άλλες τέχνες. Για αυτό και ο υπομνηματισμός τους αρχικά ήταν απλός και παρέπεμπε κυρίως σε όρους-έννοιες με βάση το λεξικό. Υπογράμμισαν ότι, παρά τις δυσκολίες, με αυτόν τον τρόπο το κείμενο –στην προκειμένη περίπτωση οι στίχοι του τραγουδιού– διαβάστηκαν, κατανοήθηκαν και τελικά προσλήφθηκαν με πολλούς τρόπους. Στην άσκηση –για να διευκολυνθούν οι μαθητές– υπογραμμίσαμε αρχικά τις λέξεις-έννοιες, τα σημεία στα οποία κρίναμε ότι είχαν τη δυνατότητα να επέμβουν και να δημιουργήσουν τις παραπομπές. Μετά η ομάδα αποφάσισε τα σημεία ή τις λέξεις-έννοιες που έπρεπε να υπομνηματίσει.

4^η Ομάδα: αρχικά τα μέλη της ομάδας απάντησαν στο ερώτημα «γιατί παραμύθι;» για το αφήγημα της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα*. Προσπαθήσαν και συνδέσαν την αναφορά του τίτλου με το κείμενο. Η παρέμβασή μου τους έδωσε το θεωρητικό υπόβαθρο για το παραμύθι και τα χαρακτηριστικά του ως αφηγηματικού λόγου. Έτσι, το επόμενο βήμα τους ήταν η αναζήτηση και ανάδειξη των χαρακτηριστικών αυτών. Η δραστηριότητα είχε δυσκολίες, καθώς τα μέλη της ομάδας δεν έδειξαν την απαιτούμενη συνέπεια ως προς την ανάγνωση του κειμένου.

5η Ομάδα: τα μέλη της ομάδας αναφέρθηκαν στα ονόματα των προσώπων που συνάντησαν διαβάζοντας το κείμενο της Π. Δέλτα: βασιλιάς Συνετός, νέος Αστόχαστος, βασιλοπούλα Παλάβω, οι βασιλοπούλες Ζήλιω, Πικρόχολη, Ειρηνούλα, ο σιδεράς Κακομοιρίδης, ο αρχικαγκελάριος Πανουργάκος, η κυρά Φρόνηση και η κόρη της η Γνώση. Τα ασυνήθιστα ονόματα ήταν το έναυσμα να μιλήσουμε για την ειρωνεία στο αφήγημα της Π. Δέλτα. Η παρέμβασή μου τους έδωσε ευρύτερα στοιχεία για την ειρωνεία, λεκτική και καταστασιακή. Συνέδεσα την ειρωνεία με τη σάτιρα και εξήγησα ότι ένας εκφραστικός τρόπος της σάτιρας είναι και η ειρωνεία. Τότε ήταν η κατάλληλη στιγμή για να εκμαιεύσω από τους μαθητές τα πρώτα στοιχεία της συνομιλίας των δύο κειμένων. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκα στη θεατρική τεχνική του Ι. Καμπανέλλη, την οποία δούλεψε η 1^η ομάδα και στην αφηγηματική τεχνική της Π. Δέλτα, την οποία δούλεψε η 5^η ομάδα και υπογράμμισα τη σάτιρα ως κοινή στάση απέναντι σε συγκεκριμένες καταστάσεις.

Λίγο πριν τη λήξη του δώρου οι συντονιστές των ομάδων έκαναν επιγραμματικά την ανακεφαλαίωση και επανέλαβα σε τίτλους τη νέα γνώση: «γκροτέσκο», «σάτιρα», «ειρωνεία», «νεορεαλισμός», «εσωτερικός μονόλογος», «ψηφιακός υπομνηματισμός».

6^η-7^η ώρα (συνεχόμενο δώρο) (εργαστήριο της πληροφορικής)

Αρχικά με εισήγηση και ερωτήσεις για περίπου δεκαπέντε λεπτά ανακάλεσα στη μνήμη της ολομέλειας τη γνώση των προηγούμενων ωρών Αναφέρθηκα στις δραστηριότητες που είχαμε και συζητήσαμε για τις δυσκολίες και πού αυτές εντοπίστηκαν.

1η Ομάδα: τα μέλη της ομάδας τοποθέτησαν τα πρόσωπα στον χώρο και χρόνο του έργου. Παρατήρησαν τον τρόπο επίδρασης του χωροχρόνου σε αυτά και ανέδειξαν τις συγκρούσεις των προσώπων. Εστίασαν, σύμφωνα και με το φύλλο εργασίας, στους γυναικείους χαρακτήρες της Φτωχομάνας και της Βασίλισσας. Υπογράμμισαν ότι το ήθος των δύο γυναικείων χαρακτήρων εκπροσωπούσε

συγκεκριμένη στάση ζωής και αξίες συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Εντόπισαν δύο μεγάλες ομάδες, τους άρχοντες και τους αρχόμενους. Δυσκολία υπήρξε ως προς τον χαρακτηρισμό της βασίλισσας, καθώς θεώρησαν ότι το κείμενο δεν τους έδινε τα αναγκαία στοιχεία για να φτιάξουν το πορτρέτο της. Ως προς το πρόσωπο της Φτωχομάνας δεν αντιμετώπισαν δυσκολίες. Η ομάδα συζήτησε ιδιαίτερα τη συμπεριφορά της Φτωχομάνας απέναντι στον δικαστή. Τη χαρακτήρισαν υπερβολική, αλλά σημείωσαν ότι είναι εύρημα τεχνικής του συγγραφέα για να υπογραμμίσει το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο του κειμένου. Με την παρέμβασή μου συνειδητοποίησαν τις έννοιες της ειρωνείας, τη σάτιρας και της αλληγορίας. Η σύνταξη του σχετικού άρθρου παρουσίασε ωστόσο δυσκολίες.

2η Ομάδα: από την τελευταία εικόνα της δεύτερης πράξης επιλέξαμε τα λόγια του δασκάλου. Η ειρήνη ως η μόνη αλήθεια και η πίκρα για την ανθρώπινη ζωή που κινδύνευε να χαθεί άδικα ήταν τα στοιχεία που εντοπίστηκαν να συνθέτουν τον παραδειγματικό άξονα τόσο του αποσπάσματος όσο και όλου του κειμένου. Τα μέλη της ομάδας μετέγραψαν τα λόγια του Δασκάλου, μετά τον υπομνηματισμό τους, σε απόσπασμα πολιτικού λόγου προκειμένου να αναδείξουν το αξιακό σύστημα του κειμένου. Πριν τη μεταγραφή η ομάδα συζήτησε για το θέμα της ειρήνης. Η παρέμβασή μου είχε ως στόχο να παρουσιάσω τον πολιτικό λόγο ως λόγο κατεξοχόν πειθούς, λόγο επιχειρημάτων. Ο ψηφιακός υπομνηματισμός των λόγων του δασκάλου δυσκόλεψε την ομάδα, αν και τελικά αντιλήφθηκε ότι της έδειξε και έναν άλλο τρόπο να διαβάσει το κείμενο.

3η Ομάδα: τα μέλη της ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με τους στίχους που υπάρχουν στο θεατρικό κείμενο του Ι. Καμπανέλλη. Στόχος τους ήταν η κατανόηση των στίχων και η συνακόλουθη επεξεργασία των θεμάτων τους. *Ποια θέματα ανέδειξαν οι στίχοι, ποιες αξίες και με ποιο τρόπο τα ανέδειξαν;* Η συζήτηση της ομάδας στράφηκε ακόμα και στον προβληματισμό αν τα ποιητικά κείμενα που επεξεργάστηκαν ανήκαν στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση. Ακόμη, διερεύνησαν την άποψη αν τα

χαρακτηριστικά των στίχων προϊδεάζουν για τη δυνατότητα μελοποίησής τους. Άκουσαν τη μελοποίηση του Μ. Χατζηδάκι για τους συγκεκριμένους στίχους και εξέφρασαν τη συγκίνησή τους. Αντιλήφθηκαν τον λειτουργικό ρόλο των τραγουδιών.

Υπογράμμισαν με ιδιαίτερη προσοχή τον λόγο του Ι. Καμπανέλλη:

Το πρόβλημά μου ήταν το χάρισμα ότι τους στίχους θα μελοποιούσε ο Μάνος. Όχι απλώς δεν θα 'πρεπε να του δοθούν μέτριες καταλληλότητας σίχοι, αλλά θα ήταν και κρίμα απ' το Θεό να σπαταληθεί η παρουσία του Χατζηδάκι.

Ο εναγκαλισμός ποίησης και μουσικής σχολιάστηκε θετικά όχι μόνο από τα μέλη της ομάδας, αλλά και από την ολομέλεια, καθώς το cd με τη μουσική του Μ. Χατζηδάκι ακούστηκε στην αίθουσα διδασκαλίας. Η δημιουργία παρουσίασης ήταν ένας επιπλέον τρόπος έκφρασης των μαθητών.

4η Ομάδα: έκανα γνωστό στα μέλη της ομάδας ότι το έργο της Π. Δέλτα ήταν αποκλειστικά προσανατολισμένο στο παιδικό αναγνωστικό κοινό και έτσι συνέβαλε αποφασιστικά στη διαμόρφωση της ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας. Τους υπογράμμισα ότι: α) τα έργα της ακολουθούν το σταθερό αφηγηματικό σχήμα του παραμυθιού, β) οι ήρωές της διαιρούνται συνήθως σε συμπαραστάτες και αντίμαχους του κεντρικού προσώπου, γ) η πλοκή αναπτύσσεται με το σχήμα αναχώρηση, δοκιμασία, λύση/δικαίωση, δ) οι περιγραφές, αν και σύντομες για να μην κουράζουν τα παιδιά, είναι έντονες, καθώς αποδίδουν τα χαρακτηριστικά των προσώπων με τρόπο που να ζωγραφίζεται η μορφή τους, παραστατικές, όταν περιγράφεται η φύση.

Το συγκεκριμένο γνωστικό υπόβαθρο βοήθησε την ομάδα, καθώς ανέλαβε να εντοπίσει τέτοιες περιγραφές σε συγκεκριμένα κεφάλαια του έργου, να χρωματίσει τις περιγραφές και στη συνέχεια, υπομνηματίζοντας ψηφιακά, να συνδέσει τις περιγραφές με έργα ζωγραφικής ή με λογοτεχνικά κείμενα (πεζά ή ποιητικά). Ο υπομνηματισμός συνάντησε δυσκολίες και δεν είχε το αναμενόμενο αποτέλεσμα.

5η Ομάδα: τα μέλη της ομάδας ανέδειξαν τις αξίες του κειμένου³. Η ομάδα χρειάστηκε τη βοήθειά μου και την καθοδήγησή μου πολλές φορές, ίσως επειδή και τα ερωτήματα ήταν δύσκολα. Όμως τα παιδιά προσπάθησαν και υπογράμμισαν τις βασικές αξίες του κειμένου.

8^η-9^η ώρα (συνεχόμενο δίωρο) (εργαστήριο της πληροφορικής)
Αρχικά, με εισήγηση και ερωτήσεις για περίπου δεκαπέντε λεπτά ανακάλεσα στη μνήμη της ολομέλειας τη γνώση των προηγούμενων ωρών ως προς το περιεχόμενο και την τεχνική των δύο υπό μελέτη κειμένων. Αναφέρθηκα στις δραστηριότητες που είχαμε και συζητήσαμε για τις δυσκολίες και πού αυτές εντοπίστηκαν.

Στη συνέχεια, οι ομάδες ξεκίνησαν τις δραστηριότητές τους με την καθοδήγησή μου.

1^η ομάδα: η ομάδα υπομνημάτισε ψηφιακά συγκεκριμένα αποσπάσματα. Ο υπομνηματισμός οδήγησε στην εμβάθυνση στις αξίες και στην επιβεβαίωση του παραδειγματικού άξονα του κειμένου, στην κατανόηση του τρόπου σύνδεσης του θεατρικού έργου –βάσει του αξιακού συστήματός του– με άλλες τέχνες και στην αντίληψη του πώς οι συγκεκριμένες αξίες διαμορφώνονται στις άλλες τέχνες.

2η Ομάδα: οι μαθητές της ομάδας είχαν ως αντικείμενο μελέτης, παρατήρησης και σχολιασμού τα ονόματα των προσώπων. Στο ερώτημα *αν έχουν όλα τα πρόσωπα ονόματα*, διαπίστωσαν την ανωνυμία των πρωταγωνιστικών προσώπων και την επωνυμία των δευτεραγωνιστών και προβληματίστηκαν σχετικά. Τους υπενθύμισα το κείμενο από το πρόγραμμα της παράστασης του έργου *«Το Παραμύθι χωρίς όνομα*, του Ιάκωβου Καμπανέλλη: *Σημειώσεις για μια άτακτη ανάγνωση»* του Πλ. Μαυρομούστακου, που διαβάσαμε στην Α' φάση, *πριν την ανάγνωση*:

Κανένα από τα πρόσωπα [...] δεν είναι μόνο καλό ή μόνο κακό. Τα ονόματα είναι συνηθισμένα και ανήκουν στους ανθρώπους που

³ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο parousiasi10.

μετέχουν στην Ιστορία χωρίς να παίζουν ηγετικό ρόλο: ο λαός δεν είναι πια απρόσωπος μπαίνει στο προσκήνιο της Ιστορίας.

Θέσαμε, λοιπόν, το θέμα της ειρωνείας βάσει των ονομάτων, τη συνδέσαμε με τη σάτιρα και αντιληφθήκαμε πιο εύκολα ότι η σάτιρα εκφράζεται και με την ειρωνεία. Ήταν μια ακόμη στιγμή εκμείωσης στοιχείων της συνομιλίας των δύο κειμένων από τους μαθητές.

3η Ομάδα: τα μέλη της ομάδας επεξεργάστηκαν τους στίχους του τραγουδιού «Έκτορας και Ανδρομάχη». Υπογράμμισαν τη διακειμενικότητα των στίχων με τους στίχους του Ομήρου (*Ιλιάδα*, Ζ ραψωδία, στ. 369-529) και εντόπισαν τη διαφοροποίηση του αφηγηματικού επικού λόγου του Ομήρου από τον λόγο του Ι. Καμπανέλλη. Ανέδειξαν τον παραδειγματικό άξονα των στίχων.

Με τη βοήθειά μου η ομάδα επεσήμανε ότι το ομηρικό ζευγάρι Έκτορας και Ανδρομάχη και η σκηνή του αποχωρισμού τους έχουν γίνει σύμβολο που επηρέασε καλλιτέχνες (ζωγράφους-μουσικούς-λογοτέχνες). Οι μαθητές ανέλαβαν να συγκεντρώσουν σε μια παρουσίαση κάποια από αυτά τα έργα και έτσι να υπογραμμίσουν την ειρήνη ως τη μόνη αλήθεια που ο αγώνας των ανθρώπων ανέδειξε και αναδεικνύει⁴. Σχολίασαν τα μέλη της ομάδας την ενασχόληση κυρίως των ζωγράφων με το ζευγάρι.

4η Ομάδα: στο κέντρο της μελέτης τους τα μέλη της ομάδας είχαν τη θέση της Π. Δέλτα για τη γλώσσα και τον εκπαιδευτικό δημοτικισμό. Με αφόρμηση τον απλό, κατανοητό, αλλά και διδακτικό λόγο της Π. Δέλτα στο λογοτεχνικό της αφήγημα *Παραμύθι χωρίς όνομα* οι μαθητές συνέταξαν ένα άρθρο για τη γλώσσα των νέων. Αρχικά, οι μαθητές μίλησαν καταγγελτικά για τη γλώσσα τους. Όμως η προσοχή που έδειξαν και οι απόψεις της Π. Δέλτα, τις οποίες διάβασαν, τους βοήθησαν να κατανοήσουν την εξελικτική πορεία της γλώσσας και την ιδιοτυπία της γλώσσας των

---

⁴ Βλ. ό.π. το αρχείο.papousias11.

νέων. Η συζήτηση με την ομάδα ήταν ζωνρή και εποικοδομητική. Στην ολοκλήρωση της δραστηριότητας οι μαθητές, ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι πια, συζήτησαν για τη γλώσσα των έργων της Π. Δέλτα. Υπογράμμισαν τον γλωσσικό πλούτο της, τη γλωσσική ευγένειά της, την αποφυγή κάθε ακρότητας, τη δύναμη της έκφρασής της που υπηρέτησε τον στόχο της και αποτύπωσε συναισθήματα, σκέψεις, γεγονότα.

5η Ομάδα: η ομάδα μελέτησε το τελευταίο κεφάλαιο του αφηγήματος της Π. Δέλτα, το οποίο αφορά στη δικαίωση της περιπέτειας του Βασιλόπουλου και την αποκατάσταση του κράτους δικαίου και του ήθους. Οι μαθητές εντόπισαν τον διδακτισμό του. Ανέλαβαν να αφηγηθούν το κεφάλαιο, όπως θα το έλεγε η Γνώση μετά από χρόνια στα εγγόνια της. Το κάθε μέλος της ομάδας έγινε αφηγητής και έκανε τις αναγκαίες τροποποιήσεις και στο περιεχόμενο και στην αφηγηματική τεχνική.

Στο τέλος κάθε δώρου οι συντονιστές των ομάδων έκαναν επιγραμματικά την ανακεφαλαίωση των δραστηριοτήτων, ενώ εγώ υπογράμμισα τα κύρια σημεία και τη νέα γνώση του δώρου. Με την ολοκλήρωση της Β΄ φάσης, της ανάγνωσης, αξιολογήθηκαν οι δραστηριότητες με συγκεκριμένα κριτήρια.

Ατομικά κριτήρια αποτέλεσαν

- ✓ η ολοκληρωμένη προσωπική άποψη που κατατέθηκε με λόγο γραπτό ή προφορικό (και προσχεδιασμένο) στην τάξη και στις δραστηριότητες (Wiki) και αξιολογήθηκε ως προς το περιεχόμενο, την έκφραση/διατύπωση, τη δομή,
- ✓ η συνθετική και αφαιρετική ικανότητα του μαθητή, η ευρύτητα των αντιλήψεών του, το ενδιαφέρον να ερευνήσει πηγές και προτάσεις του εκπαιδευτικού (ψηφιακός υπομνηματισμός),
- ✓ η ικανότητα να συγκρίνει και να θέτει κριτήρια σύγκρισης,
- ✓ η συνεργασία και ο σεβασμός που ο κάθε μαθητής έδειξε προς τα μέλη της ομάδας του, αλλά και προς τα μέλη των άλλων ομάδων,

- ✓ η εκπλήρωση των υποχρεώσεων που ανέλαβε στην ομάδα και στην ολομέλεια.

Ομαδικά κριτήρια ήταν:

- ✓ η ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων της ομάδας στον προβλεπόμενο χρόνο,
- ✓ η συμμετοχή της ομάδας στον διάλογο που διεξαγόταν στην τάξη,
- ✓ ο τρόπος με τον οποίο η ομάδα συνεργάστηκε με τις άλλες ομάδες και την εκπαιδευτικό.

Όλο το χρονικό διάστημα ο εκπαιδευτικός και οι ομάδες συνεργάστηκαν με τη μικρή θεατρική ομάδα που δούλεψε παράλληλα την παράσταση του αποσπάσματος από το έργο του Ι. Καμπανέλλη.

Με την ολοκλήρωση της Β΄ φάσης φάνηκε πως οι μαθητές κατανόησαν ότι:

- ✓ τα κείμενα του Ι. Καμπανέλλη και της Π. Δέλτα, που διάβασαν και επεξεργάστηκαν, είναι έργα συγκεκριμένου πολιτικοκοινωνικού περιβάλλοντος, όπως αποτυπώθηκε στον παραδειγματικό τους άξονα,
- ✓ τα δύο κείμενα συνομιλούν με έναν συγκεκριμένο τρόπο και ως προς το περιεχόμενο και ως προς την τεχνική,
- ✓ η επιλογή της θεατρικής παράστασης, που θα παρακολουθούσαν είναι μια προσωπική επιλογή, που στηρίζεται σε συγκεκριμένα κριτήρια, στα οποία συμπεριλαμβάνεται πια και η αισθητική απόλαυση.

Γ΄ Φάση (μετά την ανάγνωση)

10^η ώρα

Δουλέψαμε στην ολομέλεια. Το θέμα της συνθετικής εργασίας των μαθητών ήταν «Η συνομιλία Π. Δέλτα και Ι. Καμπανέλλη: η Ιστορία και το Θέατρο παράλληλα» (600 λέξεις περίπου). Το θέμα της συνθετικής εργασίας ήταν γνωστό στους μαθητές από το τέλος της Α΄ φάσης. Η εργασία έπρεπε να περιλαμβάνει δύο μέρη: ένα πρώτο μέρος στο οποίο, μέσα από τις σημειώσεις και τις εργασίες των προηγούμενων

διδασκτικών ωρών, ο μαθητής θα αναφερόταν στον τρόπο με τον οποίο τα δύο κείμενα διαλέγονται και ένα δεύτερο μέρος που θα επέκτεινε τον προβληματισμό: η Ιστορία και το Θέατρο παράλληλα, η Ιστορία και η Τέχνη παράλληλα. Το δεύτερο μέρος της εργασίας θέλαμε: α) να αναδείξει τη δημιουργική, κριτική σκέψη των μαθητών και β) να δώσει ίσως την απάντηση στο αν μπορούν οι μαθητές να αντιληφθούν την Τέχνη ως «παραμυθία» στα αδιέξοδα της καθημερινότητας.

Με στόχο να βοηθήσουμε στην καλύτερη σύνθεση της εργασίας αλλά και στην πληρέστερη ολοκλήρωση του διδακτικού σεναρίου την πρώτη διδακτική ώρα της Γ' φάσης αναφερθήκαμε στο έργο του Ι. Καμπανέλλη *Το μεγάλο μας τσίρκο*. Θεωρήσαμε ότι είναι ένα κατάλληλο κείμενο για να συμπληρώσουν/ολοκληρώσουν την κατανόηση του πώς η Ιστορία γίνεται θεατρικό κείμενο. Παρακολουθήσαμε ένα σπάνιο απόσπασμα από [την παράσταση του 1974](#) και αναδείξαμε για άλλη μια φορά τον στόχο του θεατρικού συγγραφέα να προβληματίσει, να αφυπνίσει, να παιδεύσει και άρα να εκπαιδεύσει, καθώς το θέατρο είναι Τέχνη, Πολιτισμός. Παρακολουθήσαμε ένα απόσπασμα από την [τελευταία συνέντευξη](#) του Ι. Καμπανέλλη, στην οποία επεσήμανε απευθυνόμενος προς τους νέους πως «ο πολιτισμός πρέπει να είναι η ζωή του ανθρώπου πάνω στη γη...».

11^η ώρα

Την 11^η ώρα επιλύθηκαν απορίες σχετικές με τη συνθετική εργασία. Οι απορίες ήταν ατομικές και δόθηκαν επιπλέον διευκρινίσεις για περίπου είκοσι λεπτά. Στη συνέχεια, παρουσιάστηκαν οι πρώτες ολοκληρωμένες συνθετικές εργασίες. Ο διάλογος που ακολουθούσε την παρουσίαση υπογράμμισε το ενδιαφέρον των μαθητών για το θέμα. Οι εργασίες αξιολογήθηκαν ως προς το περιεχόμενο (γνώση των δύο κειμένων,

επέκταση της γνώσης, ευρύτητα αντιλήψεων, κριτική αποτύπωση), ως προς τη δομή και τη διατύπωση του λόγου⁵.

12η ώρα

Τη 12^η ώρα ολοκληρώθηκε η παρουσίαση των εργασιών και στη συνέχεια παρακολουθήσαμε τη θεατρική απόδοση του αποσπάσματος από τους μαθητές της θεατρικής ομάδας. Το διδακτικό σενάριο ολοκληρώθηκε με το ερώτημα *Τι θα σημαίνει για σας στο εξής παρακολουθώ μια θεατρική παράσταση;*. Το ερώτημα το είχαμε θέσει και την 1^η ώρα του σεναρίου. Οι διαφοροποιημένες απαντήσεις από τους μαθητές έδειξαν τον βαθμό επίτευξης των στόχων του σεναρίου.

Η ολοκλήρωση της Γ' φάσης, λοιπόν, υπογράμμισε ότι οι μαθητές:

- απέκτησαν και διατύπωσαν άποψη για το πώς δύο κείμενα λογοτεχνικά μπορούν να συνομιλούν,
- συνειδητοποίησαν τη διάσταση της σχέσης «Θέατρο και Ιστορία παράλληλα».

---

⁵ Βλ. ό.π. τα αρχεία drastiriotita1,2,3,4,5,6,7,8,12,13.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α' φάση πριν την ανάγνωση 1^η ώρα

Νικολάου Γύζη, Η Τέχνη και τα πνεύματά της

B.

<http://www.tanea.gr/vivliodromio/?aid=4742906>

(Θέατρο, ιστορία: παράλληλα... ο Κ. Γεωργουσόπουλος) .

<http://www.paidevo.gr/teachers/?p=966>

http://www.kambanellis.gr/?page_id=10

Γ.

Α. «[...] ήρθαν από την Νάξο, την πατρίδα μου, κάποια μέλη του εκεί πολιτιστικού συλλόγου και με πληροφόρησαν πως ήθελαν το καλοκαίρι της χρονιάς εκείνης να κάνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ανάμεσα στα όσα είχαν σκεφθεί ήταν και η ιδέα να καλέσουν απ' την Αθήνα “κανένα μουσικό συγκροτημάκι και κανένα τραγουδιστή ή τραγουδίστρια που να 'χει κάποιο ονοματάκι...”. [...] Παρ' όλ' αυτά είδα να δυσαρεστούνται άμα τους είπα... “Ωραία, εγώ πώς μπορώ να σας βοηθήσω...;” [...] Αν τους άφηνα να φεύγανε άπρακτοι θα έμπαινε σε αμφισβήτηση και η αγάπη μου για τη Νάξο και η εκτίμηση για τον συμπατριώτη τους συγγραφέα. Με το δίκιο τους οι άνθρωποι θα σκεφτόντουσαν... “Μα τι σόι συγγραφέας είν' αυτός που δε βοηθά τις πολιτιστικές μας εκδηλώσεις;” Άρχισα να τους λέω πως θα έκανα τα πάντα για το καλύτερο αν μου ζητούσαν κάτι από το δικό μου τομέα, απ' το θέατρο που έχω τόσους φίλους, τόσους συνεργάτες, που ασκώ μία επιρροή τέλος πάντων... Η πρόθεσή μου δεν ήταν φυσικά να τους αλλάξω το πρόγραμμα και να κάνουν στροφή 180 μοιρών. Δεν φαντάστηκα ότι μπορεί από το “συγκροτημάκι” που προσδοκούσαν να βρεθούμε να συζητάμε για την Ηλέκτρα του Σοφοκλή. Κι όμως έτσι συνέβη. Κάποια στιγμή, όταν τους εξηγούσα ότι θα μπορούσα οπωσδήποτε να βοηθήσω αν μου ζητούσαν κάτι απ' το θέατρο, αναφέρθηκα ενδεικτικά στην Ασπασία Παπαθανασίου που με το θίασό της «Δεσμοί» είχαν έτοιμη μια θαυμάσια παράσταση της Ηλέκτρας... Οπότε άρχισαν να το σκέφτονται, και φυσικά εγώ άλλο που δεν ήθελα... ανέπτυξα πως μια τέτοια παράσταση δεν έχουν ξαναδεί στην Νάξο, πως δε θα είναι μόνο μια προσφορά στους συντοπίτες μας, αλλά και κάτι που ταιριάζει στον παραδοσιακό πολιτισμό της Νάξου. Ακόμη κι οι ξένοι τουρίστες θα το εκτιμήσουν... Με αυτά και άλλα οι έξυπνοι αυτοί άνθρωποι αποφάσισαν να ξεχάσουν τα ελαφρολαϊκά και να γίνει πρόταση στην Παπαθανασίου.

Μια και πηγαίνω κάθε καλοκαίρι στην πατρίδα μου, φρόντισα να πάω τις μέρες που θα ήταν η παράσταση. Ο χώρος που παίχτηκε η πραγματικά σημαντική παράσταση

της Ηλέκτρας από τους «Δεσμούς» χώρεσε μόνο οκτακόσιους θεατές, και λέω μόνο γιατί πολλοί έμειναν απ' έξω πικραμένοι και διαμαρτυρόμενοι. Οι θεατές, που οι περισσότεροι για πρώτη φορά παρακολουθούσαν παράσταση τραγωδίας και ασφαλώς αρκετοί για πρώτη φορά έβλεπαν θέατρο, ήταν ένα αξιομνημόνευτο θεατρικό κοινό. Η προσήλωσή τους, η κατανυκτική τους σιωπή, η συγκίνησή τους, η χαρά τους, στ' αλήθεια ήταν ίδια με την κοντινή θάλασσα, με τα μέσα ρεύματά της, τη σκεφτική της γαλήνη, την φυρονεριά, την πλημμύρα, τα ξεσπάσματά της... Κι όταν τέλειωσε η παράσταση κυκλώσανε τη σκηνή, χειροκροτούσανε ασταμάτητα τους ηθοποιούς, μόνο που δεν τους πήραν στα χέρια... τέτοιο ενθουσιασμό, συγκινημένο ενθουσιασμό, ποιος θα μπορούσε να τον προβλέψει, αν σκεφτεί μάλιστα πώς βρέθηκε η «Ηλέκτρα» εκείνη τη νύχτα στην Νάξο.

Όμως το πιο χαρακτηριστικό το έζησα την άλλη μέρα το πρωί, όταν πήγα στο περίπτερο που είναι πλάι στο ξενοδοχείο για να πάρω τσιγάρα. Η περιπτερού ήταν – τότε, δεν ζει πια δυστυχώς– μια ηλικιωμένη γυναίκα που δίνοντάς μου τα τσιγάρα είπε «..αχ κύριε Ιάκωβε γιατί μας το κάνετε αυτό;...»

-Ποιο;

-Γιατί δεν το βαστάτε το θέατρο και σήμερα να το δούμε και εμείς που δεν μπορούσαμε χτες....

-Μακάρι να μπορούσα αλλά δεν είναι στο χέρι μου, και πρέπει να γυρίσουν στην Αθήνα...

-Κρίμα, γιατί μας λέγανε στη γειτονιά αχού τι χάσατε, τέτοιο πράμα δεν το 'χετε ξαναδεί!...

Να το σχολιάσω...; Όχι βέβαια! Θα πω μόνο πως το να λέει σε μια γειτονιά της Νάξου η μια γειτόνισσα στην άλλη «αχού τι χάσατε, τέτοιο πράγμα δεν έχετε ξαναδεί» κι αυτό το «πράμα» να είναι η Ηλέκτρα του Σοφοκλή, είναι κάτι που

σημαίνει πολλά – , γι’ αυτό που μ’ αρέσει να τ’ ονομάζω «το θαύμα του θεάτρου»... και να το πιστεύω αυτό το θαύμα...» (Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Από σκηνής και από πλατείας*, 1990, Αθήνα, Καστανιώτης, σελ.17-19.)

Β. «Κάθε τόπος γεννά τα δικά του έργα. Κι αυτά είναι το αντίκρυσμα της πραγματικότητας, έτσι όπως τη βλέπουν οι συγγραφείς του κάθε τόπου. Το να θέμε να κρίνουμε με πρότυπο τις δικές μας εμπειρίες και τα δικά μας βιώματα μια πραγματικότητα διαφορετική απ’ τη δική μας ως ένα σημείο είναι φυσικό. Το να θυμώνουμε γιατί δεν είναι όμοια με τη δική μας ή με αυτήν που νομίζουμε ότι είναι η δική μας, και γι’ αυτό δε μας επέτρεψε να ταυτιστούμε μαζί της, είναι παράλογο.

Το θέατρο δεν είναι χώρος που απαραίτητα πρέπει να μας δώσει ένα πρότυπο ζωής ή προκατασκευασμένο δίδαγμα. Ούτε ο συγγραφέας είναι κάποιος που παίρνει μια κατάσταση ζωής, τη διορθώνει, την τελειώνει κατά τις επιταγές ενός κοινωνικού ηθικού κώδικα και την παραδίνει στους θεατές για να τη χρησιμοποιήσουν σαν εντολή.

Ο συγγραφέας φέρνει στη σκηνή καταστάσεις από τη ζωή, διερευνημένες από τον ίδιο, ως το σημείο εκείνο που μπορεί ν’ αποτελούν διαπιστώσεις τόσης σημασίας, ώστε να παραληφθούν από τον θεατή σαν μέσο για παραπέρα προσπάθεια αυτογνωσίας. Και πρόθεση του συγγραφέα είναι να γυμνώσει για να «βρει», όχι να «ντύσει» για να κρύψει και να εξωραΐσει. Ακόμη ο συγγραφέας, όπως είναι φυσικό, κινείται στις καταστάσεις που είναι άδηλες, σ’ αυτές που δεν συνειδητοποιούνται εύκολα από τους πολλούς, αυτές που τις ζούμε ανύποπτοι ότι τις ζούμε. **Το θέατρο δεν είναι μια έντεχνη αναπαράσταση της εξωτερικής πραγματικότητας, είναι κυρίως μια παράσταση της εσωτερικής.** Κάτι σαν μεταχειρίζομαι τον όρο ενδεικτικά παράσταση της μεταφυσικής της πραγματικότητας. Όταν ο άνθρωπος φαντάζεται ότι υπάρχει παράδεισος και κόλαση, τοποθετεί σε ένα άλλο σκηνικό όσα δεν τολμά να παραδεχτεί σαν συμβαίνοντα στην

τωρινή του ζωή. Τοποθετημένα όμως σε ένα ιδεατό χώρο και σε ένα ακαθόριστο χρόνο ξεθαρρεύει να τα ερευνήσει, να τα συναρτήσει με τις δικές του ενοχές, να τολμήσει δηλαδή μια αυτογνωσία. **Κατά τη γνώμη μου το θέατρο είναι δημιούργημα της ίδιας ανθρώπινης ανάγκης.** Είναι και αυτό μια δοκιμασία της συνείδησης σε κάποιο παράδεισο και κάποια κόλαση, με τη διαφορά πως σε αυτή την περίπτωση η δοκιμασία είναι παράσταση θεατρική. Αυτή όμως η συλλογική παρακολούθηση μιας δοκιμασίας της συνείδησής μας, μιας ιχνηλασίας στην αυτογνωσία προϋποθέτει μια παραπανιστή ειλικρίνεια. Σαν κοινωνική ομάδα σκανδαλιζόμαστε με πράγματα που ωχριούν μπροστά σε εκείνα που φανταζόμαστε κατ' ιδίαν και που δε μας σκανδαλίζουν καθόλου. Τίποτα δεν είναι πιο τολμηρό και πιο αποτρόπαιο από τις εξομολογήσεις στον εαυτό μας...» (Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Από σκηνής και από πλατείας*, 1990, Αθήνα, Καστανιώτης, σελ. 175-176.)

Παρατηρούμε τον πίνακα του Ν. Γύζη «Η Τέχνη και τα πνεύματά της», διαβάζουμε το άρθρο του Κ. Γεωργουσόπουλου, τη συνέντευξη του Ι. Καμπανέλλη, το ανθολόγιο κειμένων του (αποσπάσματα) και τα αποσπάσματα από το έργο του, *Από σκηνής και από πλατείας*. Προσέχουμε ιδιαίτερα τα έντονα σημεία και καταγράφουμε τις πρώτες σκέψεις μας απαντώντας στα ερωτήματα: *Ποιος ο ρόλος της Τέχνης στην καθημερινή μας ζωή; Ποια η σχέση θεάτρου και Ιστορίας, αν λάβουμε υπόψη ότι η Ιστορία γράφεται με τη συμμετοχή όλων μας καθημερινά; Τι σημαίνει για σας τώρα «παρακολουθώ μια θεατρική παράσταση;» Άραγε θα διαφοροποιηθεί η απάντησή σας με την ολοκλήρωση του διδακτικού σεναρίου;*

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση, Πριν την ανάγνωση, 2η ώρα

1η Ομάδα : Οι βιογράφοι του Ι.Καμπανέλλη

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Τα μέλη της ομάδας πλοηγούνται στον επίσημο διαδικτυακό χώρο για τη ζωή και το έργο του ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗ, <http://www.kambanellis.gr/>

Στόχος τους:

- να παρουσιάσουν τους σημαντικούς σταθμούς της ζωής του θεατρικού συγγραφέα βάσει των βιογραφικών στοιχείων της ιστοσελίδας,
- να αναδείξουν το ήθος και την προσωπικότητά του διαβάζοντας συνεντεύξεις και κείμενά του.

1. Διαβάζουμε συνεντεύξεις και κείμενα του Ι. Καμπανέλλη. Επιλεκτικά προτείνονται:

- «Ο Ιάκωβος Καμπανέλλης από τον Ιάκωβο Καμπανέλλη». Από το πρόγραμμα για τη θεατρική παράσταση του Εθνικού Θεάτρου.

<http://www.nt-archive.gr/viewFiles1.aspx?playID=413&programID=198>

- «Ιστορία και Μνήμη: Μαουτχάουζεν»: Συγκλονιστική συνέντευξη του Ιάκωβου Καμπανέλλη στην Ξένη Μπαλωτή (2001).

<http://www.palmografos.com/permalink/9226.html>

- «Καλλιτέχνης είναι και ο τσαγκάρης». Ο Ιάκωβος Καμπανέλλης, η ζωή του, η τέχνη, το θέατρο, η Ελλάδα, σε μια δημοσίευτη συνέντευξή του στην «Κ» και στη Βασιλική Χρυσοστομίδου.

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles_civ_2_03/04/2011_437750

- «Ο Νεοέλληνας δεν χωράει στον εαυτό του».

<http://theatreworld.wordpress.com/2011/03/30/17374/>

- Ποια βασικά στοιχεία της προσωπικότητας του Ι. Καμπανέλλη αναδεικνύονται από τα παραπάνω κείμενα;
- Πώς επιδρά η ιστορική, κοινωνική, πολιτική συγκυρία στη διαμόρφωση του ήθους του;

Οι σκέψεις μας για τα παραπάνω ερωτήματα κατατίθενται σε μία παράγραφο (περίπου 60 λέξεις).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση, Πριν την ανάγνωση, 2η ώρα

2η Ομάδα: Οι θεατρολόγοι

ΤΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΧΩΡΙΣ ΟΝΟΜΑ (1959)

Θίασος Βασίλη Διαμαντόπουλου, Μαρίας Αλκαίου - Νέο Θέατρο

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ Ο Ι. Καμπανέλλης και το θέατρο.

Τα μέλη της ομάδας πλοηγούμαστε στις παρακάτω σελίδες του επίσημου διαδικτυακού χώρου για τη ζωή και το έργο του ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗ.

http://www.kambanellis.gr/?page_id=29

http://www.kambanellis.gr/?page_id=36

http://www.kambanellis.gr/?page_id=40

Στόχος μας μια πρώτη γνωριμία με το πλούσιο θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλλη και τις παραστάσεις των έργων του. Διαπιστώνουμε ότι το θεατρικό έργο του Ι.

Καμπανέλλη ανέβηκε και ανεβαίνει από πολλούς σκηνοθέτες και συζητούμε τι μπορεί να σημαίνει αυτό.

Υπενθυμίζουμε τη σκέψη του Ι. Καμπανέλλη, «Κάθε τόπος γεννά τα δικά του έργα. Κι αυτά είναι το αντίκρισμα της πραγματικότητας, έτσι όπως τη βλέπουν οι συγγραφείς του κάθε τόπου... Ο συγγραφέας φέρνει στη σκηνή καταστάσεις από τη ζωή, διερευνημένες από τον ίδιο, ως το σημείο εκείνο που μπορεί ν' αποτελούν διαπιστώσεις τόσης σημασίας, ώστε να παραληφθούν από τον θεατή σαν μέσο για παραπέρα προσπάθεια αυτογνωσίας... το θέατρο είναι δημιούργημα της ίδιας ανθρώπινης ανάγκης.», για να κατανοήσουμε ότι πρόκειται για ένα θεατρικό έργο, που καλύπτει θέματα της καθημερινότητας, όπως αυτή διαμορφώνεται με τις πολιτικές, κοινωνικές, ιστορικές και οικονομικές συνθήκες. Η εποχή που έζησε ο Ι. Καμπανέλλης και τον διαμόρφωσε καθρεφτίζεται στο έργο του, «ο καλλιτέχνης είναι αυτός ο ίδιος η εποχή του.»

Στη συνέχεια, πλοηγούμαστε στο Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου <http://www.nt-archive.gr/plays.aspx> και επιλεκτικά εστιάζουμε στο οπτικοακουστικό υλικό (βίντεο, φωτογραφίες, προγράμματα) για τα έργα του Ι. Καμπανέλλη: *Παραμύθι χωρίς όνομα, Έβδομη μέρα της δημιουργίας, Ο αόρατος θίασος, Ο Δείπνος.*

Α. Με δεδομένα:

- ότι τα θεατρικά έργα του Ι. Καμπανέλλη ανέβηκαν και ανεβαίνουν από πολλούς νεοέλληνες σκηνοθέτες και έχουν παιχτεί από τις κρατικές σκηνές (Εθνικό Θέατρο, ΚΘΒΕ και διάφορα ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.) της Ελλάδας, της Κύπρου (Θ.Ο.Κ.), καθώς και από ιδιωτικούς θιάσους και
- ότι το θέατρο είναι μια συλλογική τέχνη

σε ποια συμπεράσματα μπορούμε να καταλήξουμε για το θεατρικό έργο του Ι. Καμπανέλλη;

Γράφουμε τα συμπεράσματά μας σε μία παράγραφο με τίτλο: «Ο θεατρικός λόγος του Ι. Καμπανέλλη: γιατί πάντα επίκαιρος;» (60 λέξεις).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση, Πριν την ανάγνωση, 2η ώρα

3η Ομάδα: Οι φίλοι του κινηματογράφου και της μουσικής.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ Ο Ι. Καμπανέλλης και ο κινηματογράφος. Ο Ι. Καμπανέλλης στιχουργός.

Τα μέλη της ομάδας πλοηγούμαστε στις παρακάτω σελίδες του επίσημου διαδικτυακού χώρου για τη ζωή και το έργο του ΙΑΚΩΒΟΥ ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗ:

http://www.kambanellis.gr/?page_id=55,

http://www.kambanellis.gr/?page_id=59

Στόχος μας η πληροφόρηση για τη συμβολή του Ι. Καμπανέλλη στον νεότερο ελληνικό κινηματογράφο ως σεναριογράφου και σκηνοθέτη μέσα από τον κατάλογο των κινηματογραφικών έργων του. Η αναζήτηση στο Youtube τρέιλερ ή και βίντεο των κινηματογραφικών έργων του συμπληρώνει την πρώτη εικόνα που δημιουργούμε για τη σχέση του Ι. Καμπανέλλη με τον κινηματογράφο.

Με την αναζήτηση στο Youtube γνωρίζουμε και τον στιχουργό Ι. Καμπανέλλη και τη συνεργασία του με τους μουσικοσυνθέτες: Μ. Χατζηδάκι, Μ. Θεοδωράκη, Στ. Ξαρχάκο, Ν. Μαμαγκάκη.

Η επίσκεψη στον επίσημο διαδικτυακό χώρο για τον Μ. Χατζηδάκι www.hadjidakis.gr/ μας δίνει τη δυνατότητα να ακούσουμε τη μελοποίησή του για τους στίχους του θεατρικού έργου *Το παραμύθι χωρίς όνομα*.

Α. Διαβάζουμε τον κατάλογο των κινηματογραφικών έργων του Ι. Καμπανέλλη στον επίσημο διαδικτυακό χώρο: <http://www.kambanellis.gr>

- Με ποιο τρόπο ο Ι. Καμπανέλλης συνέβαλε στον νεότερο ελληνικό κινηματογράφο;
- Αναζητούμε στο Youtube τρέιλερ ή και βίντεο των κινηματογραφικών έργων του. Επιλέγουμε ένα τρέιλερ ή ένα σύντομο βίντεο (απόσπασμα κινηματογραφικού έργου) να παρουσιάσουμε στο τέλος της ώρας.

Β. Ακούμε τη μελοποίηση των στίχων του έργου *Το παραμύθι χωρίς όνομα* από το Μ. Χατζηδάκι. Το cd έχει τίτλο «Λόρκα, Ματωμένος γάμος- Ι. Καμπανέλλης, *Παραμύθι χωρίς όνομα*».

Έχουμε ακούσει ξανά τα συγκεκριμένα τραγούδια; Αν ναι, τώρα που γνωρίζουμε ότι είναι μέρος θεατρικού κειμένου αλλάζει κάτι στην πρόσληψή μας; Πώς θα περιγράφαμε τη συνάντηση των στίχων με τη μουσική;

- Γράφουμε τις πρώτες σκέψεις μας σε μία παράγραφο (60 λέξεις) χρησιμοποιώντας τις λέξεις: συναίσθημα, μουσική, αισθητική απόλαυση.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α' φάση, Πριν την ανάγνωση, 2η ώρα

4η Ομάδα: Οι βιογράφοι της Π. Δέλτα.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ Στόχος μας η παρουσίαση σημαντικών σταθμών της ζωής της Πηνελόπης Δέλτα και η ανάδειξη του ήθους και της προσωπικότητάς της.

Ενδεικτικές βοηθητικές ερωτήσεις: πώς το περιβάλλον της ελληνικής παροικίας της Αλεξάνδρειας έθεσε τους άξονες διαμόρφωσης της Π. Δέλτα; Πώς η Π. Δέλτα απέκτησε το αίσθημα του καθήκοντος ως χαρακτηριστικό γνώρισμά της; Πώς επέδρασε το αυστηρό οικογενειακό περιβάλλον στην ψυχοσύνθεσή της; Πώς χάραξε τη ζωή της η γνωριμία της με τον Ελευθέριο Βενιζέλο; Γιατί έδωσε η ίδια τέλος στη ζωή της τον Μάιο του 1941;

Επισκεπτόμαστε την ηλεκτρονική διεύθυνση

<http://www.youtube.com/watch?v=SNYRxcEeR-s&feature=related>

απαντάμε στο ερώτημα:

- τα ιστορικά, πολιτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά γεγονότα που έζησε η Πηνελόπη Δέλτα αφενός και το οικογενειακό περιβάλλον στο οποίο μεγάλωσε αφετέρου, διαμόρφωσαν βασικά στοιχεία της προσωπικότητάς της;
- Γράφουμε τις σκέψεις μας σε μία παράγραφο (60 λέξεις).

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση, Πριν την ανάγνωση, 2η ώρα

5η Ομάδα: Η Πηνελόπη Δέλτα και η εποχή της.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Θέλουμε να αναδείξουμε:

- τη σχέση της Πηνελόπης Δέλτα με το γλωσσικό ζήτημα και
- τον ιδεολογικό προσανατολισμό της. Ένας τέτοιος προσανατολισμός μπορεί να υπάρξει σήμερα; Αν ναι, γιατί; Και αν όχι, γιατί σήμερα ένας τέτοιος προσανατολισμός θεωρείται «ξεπερασμένος»;

ιδεολογικός προσανατολισμός= η σχετική με την ιδεολογία πορεία

ξεπερασμένος= περνώ πέρα

Η Π. Δέλτα θέλησε μέσα από τα βιβλία της:

- να γνωστοποιήσει αρχές που η ίδια θεωρούσε σωστές, όπως η αγάπη για την πατρίδα, η πίστη στον βασιλιά, η υπακοή στους ανωτέρους, η εντιμότητα, η ηθική ακεραιότητα, η πίστη στην αλήθεια κ.ά.
- να στηρίξει τη δημοτική και τον αγώνα των δημοτικιστών.

Α Παρακολουθούμε την αυτοτελή εκπομπή της ΕΡΤ Παιδικές αναμνήσεις: τα βιβλία της Πην. Δέλτα

<http://www.ert-archives.gr/V3/public/main/page-assetview.aspx?tid=0000007419&tssz=0&autostart=0>

(συγκεκριμένα τα σημεία: 02-02.22/03-03.20/09.57-10.18/13.22-14.45/16.00-16.16/19.58-20.24/20.55-22.20/45.12-51.06).

Απαντάμε στα ερωτήματα:

- ποιος ο ιδεολογικός προσανατολισμός της Π. Δέλτα και πώς δημιουργήθηκε;
- Ποια ιστορική συγκυρία οδήγησε την Π. Δέλτα στη συγγραφή του αφηγήματος *Παραμύθι χωρίς όνομα*;

Γράφουμε τις σκέψεις μας σε μία παράγραφο (60-80 λέξεις).

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση, Πριν την ανάγνωση, 3η ώρα

1η Ομάδα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ : Επισκεπτόμαστε το Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου και στην ενότητα «Παραστάσεις» εντοπίζουμε την παράσταση για το έργο του Ι. Καμπανέλλη «Το παραμύθι χωρίς όνομα».

<http://www.nt-archive.gr/playDetails.aspx?playID=413>

Αμέσως μετά επισκεπτόμαστε το τμήμα «Το Εθνικό Θέατρο στην Εκπαίδευση» στην επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Θεάτρου (<http://www.n-t.gr/>) και βρίσκουμε τη θεατρική παράσταση του έργου της Πηνελόπης Δέλτα: «Παραμύθι χωρίς όνομα».

<http://www.n-t.gr/el/events/paramithi/>

Παρακολουθούμε ένα πολύ σύντομο τρέιλερ της παράστασης.

<http://www.youtube.com/watch?v=TUpm7yN6zN8>

Στόχος των δύο επισκέψεων είναι μια πρώτη οπτική επαφή με την παράσταση των δύο κειμένων.

Αφού μοιράσουμε ρόλους, διαβάζεται στην τάξη με εκφραστική ανάγνωση το απόσπασμα του σχολικού βιβλίου.

Επιστρέφουμε στην παράσταση του έργου του Ι. Καμπανέλλη «Το παραμύθι χωρίς όνομα»,

<http://www.nt-archive.gr/playDetails.aspx?playID=413> ,

και στο «Οπτικοακουστικό» υλικό της παράστασης βλέπουμε το φωτογραφικό υλικό και θέτουμε τα ερωτήματα:

- πρόκειται για ένα πολυπρόσωπο θεατρικό έργο;
- Τα κοστούμια της παράστασης παραπέμπουν σε συγκεκριμένη ιστορική περίοδο;
- Τα πρόσωπα των φωτογραφιών μπορούν να μας προϊδεάσουν για τους χαρακτήρες του έργου;
- Η σκηνογραφία δίνει στοιχεία για τον τόπο και χρόνο του έργου;

Γράφουμε μία παράγραφο (60 περίπου λέξεις) για τη σκηνογραφία και τα κοστούμια της παράστασης.

Σκίτσα κοστούμιών και μακέτα σκηνικού από τη θεατρική παράσταση του έργου του Ι. Καμπανέλλη «Το παραμύθι χωρίς όνομα» (1979) που ανέβασε το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος (<http://www.ntng.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=2&production=3621&mode=24>) σε σκηνοθεσία Κ. Μπάκα.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση, Πριν την ανάγνωση, 3η ώρα

2η Ομάδα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ:

Επισκεπτόμαστε το Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου και στην ενότητα «Παραστάσεις» εντοπίζουμε την παράσταση για το έργο του Ι. Καμπανέλλη «Το παραμύθι χωρίς όνομα».

<http://www.nt-archive.gr/playDetails.aspx?playID=413>

Αμέσως μετά επισκεπτόμαστε το τμήμα «Το Εθνικό Θέατρο στην Εκπαίδευση» στην επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Θεάτρου (<http://www.n-t.gr/>) και βρίσκουμε τη θεατρική παράσταση του έργου της Πηνελόπης Δέλτα: «Παραμύθι χωρίς όνομα».

<http://www.n-t.gr/el/events/paramithi/>

Παρακολουθούμε ένα πολύ σύντομο τρέιλερ της παράστασης.

<http://www.youtube.com/watch?v=TUpm7yN6zN8>

Στόχος των δύο επισκέψεων είναι μια πρώτη οπτική επαφή με την παράσταση των δύο κειμένων.

Αφού μοιράσουμε ρόλους, διαβάζεται στην τάξη με εκφραστική ανάγνωση το απόσπασμα του σχολικού βιβλίου.

Επιστρέφουμε στην παράσταση του έργου του Ι. Καμπανέλλη «Το παραμύθι χωρίς όνομα»,

<http://www.nt-archive.gr/playDetails.aspx?playID=413>,

και στο «Οπτικοακουστικό» υλικό της παράστασης διαβάζουμε τα δημοσιεύματα/ κριτικές για τη θεατρική παράσταση και φτιάχνουμε έναν πίνακα με τα θετικά και αρνητικά στοιχεία της παράστασης, όπως προκύπτουν από τα κείμενα των κριτικών.

	ΘΕΤΙΚΑ	ΑΡΝΗΤΙΚΑ
Το άρωμα μιας εποχής. "Παραμύθι χωρίς όνομα" του Ι. Καμπανέλλη στο Εθνικό Θέατρο, <i>Μηνάς Χρηστίδης</i>		
Επίκαιρη αλληγορία, <i>Κώστας Γεωργουσόπουλος</i>		
Ένα... κουρασμένο παραμύθι. "Παραμύθι χωρίς όνομα" στην Κεντρική Σκηνή του Εθνικού Θεάτρου, <i>Ματίνα Καλτάκη</i>		
Παράσταση με... ονοματεπώνυμο. "Παραμύθι χωρίς όνομα" στο Εθνικό <i>Ροζίτα Σώκου</i>		
Τα παραμύθια που δεν γερνάνε, <i>Ιάκωβος Καμπανέλλης</i>		

Στη συνέχεια, γράφουμε μία παράγραφο-απάντηση (60-80 λέξεις) απαντώντας στο ερώτημα:

- πώς η κριτική υποδέχτηκε τον τρόπο που παραστάθηκε το έργο του Ι. Καμπανέλλη από το Εθνικό Θέατρο;

Δημοσίευμα της εφημερίδας Καθημερινή για την πρεμιέρα της θεατρικής παράστασης του έργου του Ι. Καμπανέλλη «Παραμύθι χωρίς όνομα» σε σκηνοθεσία Κ.Μπάκα από το Κ.Θ.Β.Ε. (1979)

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α' φάση, Πριν την ανάγνωση, 3η ώρα

3η Ομάδα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ: Επισκεπτόμαστε το Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου και στην ενότητα «Παραστάσεις» εντοπίζουμε την παράσταση για το έργο του Ι. Καμπανέλλη «Το παραμύθι χωρίς όνομα».

<http://www.nt-archive.gr/playDetails.aspx?playID=413>

Αμέσως μετά επισκεπτόμαστε το τμήμα «Το Εθνικό Θέατρο στην Εκπαίδευση» στην επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Θεάτρου (<http://www.n-t.gr/>) και βρίσκουμε τη θεατρική παράσταση του έργου της Πηνελόπης Δέλτα: «Παραμύθι χωρίς όνομα».

<http://www.n-t.gr/el/events/paramithi/>

Παρακολουθούμε ένα πολύ σύντομο τρέιλερ της παράστασης.

<http://www.youtube.com/watch?v=TUpm7yN6zN8>

Στόχος των δύο επισκέψεων είναι μια πρώτη οπτική επαφή με την παράσταση των δύο κειμένων.

Αφού μοιράσουμε ρόλους, διαβάζεται στην τάξη με εκφραστική ανάγνωση το απόσπασμα του σχολικού βιβλίου.

Επιστρέφουμε στην παράσταση του έργου του Ι. Καμπανέλλη «Το παραμύθι χωρίς όνομα»

<http://www.nt-archive.gr/playDetails.aspx?playID=413>

και στο «Οπτικοακουστικό» υλικό της παράστασης ξεφυλλίζουμε το πρόγραμμα. Διαβάζουμε το κείμενο του Πλ. Μαυρομούστακου: «*Το Παραμύθι χωρίς όνομα*, του Ιάκωβου Καμπανέλλη: Σημειώσεις για μια άτακτη ανάγνωση».

http://www.ntarchive.gr/viewfiles1.aspx?playID=413&programID=198&programFileDisk=Y1995PL03PR1PG025_sc.jpg)

Προσέχουμε ιδιαίτερα τις σελίδες 27-32.

- Ποιου κειμένου διασκευή αποτελεί *Το παραμύθι χωρίς όνομα* του Ι. Καμπανέλλη;
- Ποια είναι τα πρώτα στοιχεία που αποδεικνύουν τη «συνομιλία» των δύο κειμένων;

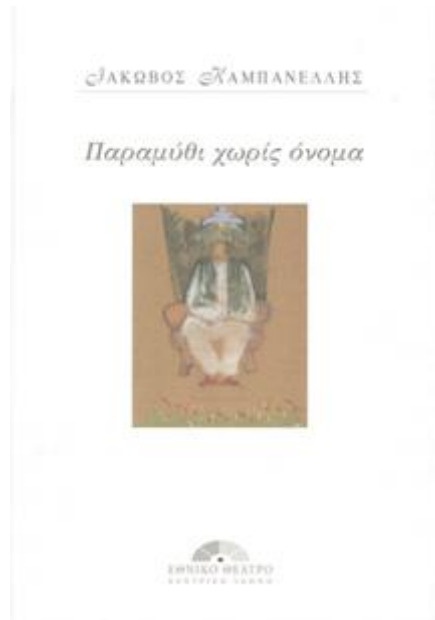
Απαντάμε με μία παράγραφο 60 περίπου λέξεων.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση, Πριν την ανάγνωση, 3η ώρα

4η Ομάδα

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ:

Επισκεπτόμαστε το Ψηφιοποιημένο Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου και στην ενότητα «Παραστάσεις» εντοπίζουμε την παράσταση για το έργο του Ι. Καμπανέλλη «Το παραμύθι χωρίς όνομα».

<http://www.nt-archive.gr/playDetails.aspx?playID=413>

Αμέσως μετά επισκεπτόμαστε το τμήμα «Το Εθνικό Θέατρο στην Εκπαίδευση» στην επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Θεάτρου (<http://www.n-t.gr>) και βρίσκουμε τη θεατρική παράσταση του έργου της Πηνελόπης Δέλτα: «Παραμύθι χωρίς όνομα».

<http://www.n-t.gr/el/events/paramithi/>

Παρακολουθούμε ένα πολύ σύντομο τρέιλερ της παράστασης:

<http://www.youtube.com/watch?v=TUpm7yN6zN8>

Στόχος των δύο επισκέψεων είναι μια πρώτη οπτική επαφή με την παράσταση των δύο κειμένων.

Αφού μοιράσουμε ρόλους, διαβάζεται στην τάξη με εκφραστική ανάγνωση το απόσπασμα του σχολικού βιβλίου.

Επιστρέφουμε στην παράσταση του έργου του Ι. Καμπανέλλη «Το παραμύθι χωρίς όνομα»

<http://www.nt-archive.gr/playDetails.aspx?playID=413>

και στο «Οπτικοακουστικό» υλικό της παράστασης ξεφυλλίζουμε το πρόγραμμα. Διαβάζουμε το κείμενο του Μ. Πλωρίτη «Αλληγορικό παραμύθι».

http://www.ntarchive.gr/viewfiles1.aspx?playID=413&programID=198&programFileDisk=Y1995PL03PR1PG008_sc.jpg

- Το τμήμα της παράστασης που παρακολούθησαμε φαίνεται να υπηρετεί το στοιχείο του παραμυθιού; Με ποιο τρόπο;

Απαντάμε με μία παράγραφο 60 περίπου λέξεων.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ φάση, Πριν την ανάγνωση, 3η ώρα

5η Ομάδα

Επισκεπτόμαστε τις παρακάτω ηλεκτρονικές διευθύνσεις:

http://www.abouthessaloniki.gr/data/news/preview_news/86281.asp

<http://www.youtube.com/watch?v=jwg7sHpNT3g>

- Ποια εικόνα σχηματίζουμε για τη δραματοποίηση του αφηγήματος της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα*;
- Πρόκειται για μια παιδική θεατρική παράσταση, μεταφορά ενός παιδικού λογοτεχνικού αφηγήματος, που έχει γραφτεί το 1910 και δραματοποιείται 100 χρόνια μετά. Αυτό τι μπορεί να σημαίνει; Γράφουμε τους προβληματισμούς μας σε μία παράγραφο 60 περίπου λέξεων.

ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Β΄ ΦΑΣΗΣ (ΑΝΑΓΝΩΣΗ)

1η Ομάδα

Δραστηριότητες

Ο λόγος του Ι. Καμπανέλλη στην πρώτη πράξη του *Παραμυθιού χωρίς όνομα* είναι η αφορμή για να συντάξουμε μία παράγραφο (60 λέξεις) αναφερόμενοι στη θεατρική τεχνική του. Η παράγραφος να δομηθεί με βάση τους όρους: εικόνα, γλώσσα, πράξη, ύφος, σάτιρα, γκροτέσκο, νεορεαλισμός.

Για τη σύνταξη της παραγράφου μπορούμε:

- να χρησιμοποιήσουμε το *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων* του ΟΕΔΒ,
- να αναφερθούμε στη χρήση των όρων γενικότερα στην Τέχνη,
- να πλαισιώσουμε την παράγραφό μας με εικόνες/φωτογραφίες.

Ι. Καμπανέλλη: *Το παραμύθι χωρίς όνομα* (Απόσπασμα) Α. Πράξη Πρώτη, Εικόνα Δεύτερη, **Η δίκη στην πλατεία**

[...]. (Τη δίκη παρακολουθούν, η ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ, αδερφή του ΣΙΔΕΡΑ, ο ΜΙΧΑΛΗΣ, ο ΓΙΑΝΝΗΣ, ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ, ο ΚΟΥΜΠΙΑΡΟΣ, ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ, κι άλλος λαός. Με το τέλος του τραγουδιού, παρακολουθούμε τη συνέχεια της δίκης).

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Ορκίζεσαι ότι είπες την αλήθεια;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αυτήν έλεγε σ' όλη του τη ζωή, δεν το βλέπεις απ' το χάλι του;

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Είναι κανείς που θέλει να παρουσιαστεί ως μάρτυς; (Παύση).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μη χασομεράς, χριστιανέ μου, προχώρει στην καταδίκη!

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Κανείς;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Κανείς. Σου το λέω γω.

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Θα πάψεις;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μα δεν το βλέπεις χαρτί και καλαμάρι στο κούτελο ολονών; Ορίστε! «Κορόιδο είμαι να ανακατευτώ;» (Το πλήθος γελά).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τι γελάτε, βρε χάχηδες, δεν κοιτάτε το χάλι σας!

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Θα μ' αφήσεις να κάνω τη δουλειά μου;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αμ αν είναι δουλειά αυτή που κάνεις κι εσύ!...

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Άλλο ένα τέτοιο καρφί και σε κλείνω να του κάνεις παρέα.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μακάρι, αδερφός μου είναι. Έλα κι εσύ, Μαρία παιδί μου... μας αναλαβαίνει το κράτος.

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Δεν έχω καιρό για αστεία!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μα ανακατεύτηκα εγώ στη δουλειά σου; Εσύ δικάζεις αυτόν και γω δικάζω αυτούς. (Το πλήθος γελά).

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: Και πότε θα βγει η απόφαση;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αμ έχει βγει, κακομοίρηδες!

ΣΠΥΡΟΣ: Δε μας τη λες γιατί δεν την ξέρουμε!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αν είχατε τόση δα τσίπα θα την ξέρατε. Αλλά πού τώρα πια. Να το, βρε, το χάλι σας! Δικάζουνε μπροστά σας ένα αθώο και το ξέρετε πώς είναι αθώος...

κι όμως μου μασάτε μαστίχα αντί να σας πνίξει το δίκιο και να τα κάνετε λίμπα εδώ πέρα.

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Σκασμός!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μην ανάβεις! Εντάξει, παραφέρθηκα, το παραδέχομαι! Κάν' τη δουλειά σου.

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Ορκίζεσαι ότι είπες την αλήθεια;

ΣΙΔΕΡΑΣ: Πού ζεις, κύριε δικαστή μου, πού ζεις;

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Γιατί;

ΣΙΔΕΡΑΣ: Δεν τον ξέρεις καθόλου τον άνθρωπο και μου κάνεις κι αυτή την περίπλοκη δουλειά;

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Μα τι γίνεται, πού να πάρει ο διάολος! Εγώ δικάζω εσένα, αυτή αυτούς και τώρα εσύ εμένα;

ΣΙΔΕΡΑΣ: Μα ρωτάς κάτι πράγματα!

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Είναι τυπική νομική ερώτησις!

ΣΙΔΕΡΑΣ: Αυτά που σου είπα, χριστιανέ μου, δεν ήταν λόγια, ήτανε αίμα και συ με ρωτάς αν ήτανε αλήθεια;

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Τέλος!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τ' ακούσατε; Είπε τέλος. Τώρα θα βγάλει και την απόφαση και πάει... Τέλος και για σας δηλαδή. (Μπαίνει η ΜΑΡΙΑ λαχανιασμένη).

ΔΙΚΑΣΤΗΣ: Ησυχία!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Φχαριστώ. Λοιπόν, εγώ φεύγω τώρα, αλλά πριν να φύγω θα σας κάνω να γελάσετε άλλη μια φορά... για να μη σας αφήσω κακοκαρδισμένους. Σας μιλά μια γυναίκα που 'μεινε ανύπαντρη και χωρίς παιδιά, με το έτσι θέλω.

Καταλαβαίνετε τι πάει να πει αυτό; Κι ήμουνα ωραία και λιμπιστή.... Θα το θυμάστε οι συνομήλικοι. Ε, λοιπόν, εγώ σας λέω ότι γι' αυτό πεινάτε και κακομοιριάζετε και σωτηρία δεν έχετε. Γιατί χάσατε τη μπέσα και τη ζωηράδα σας. Και δεν υπάρχει χαρά στη ζωή χωρίς ζωηράδα και μπέσα. Όχι, δεν υπάρχει, κλαψομούρηδες.... Μη βιάζεσαι, κύριε Δικαστή!... Στάσου να φύγω πρώτα. Διάβασε καθαρά την απόφαση να την ακούσουνε. Κι αν κάνεις κάνα σκόντο, κάν' το γι' αυτούς, όχι για μας. Εμάς μη μας λυπάσαι, μας φτάνει πού 'μαστε καθαροί. Πάμε Μαρία... Γεια σου Χρύσανθε!

ΣΙΔΕΡΑΣ: Γεια σου... Γεια σου Μαρία.

ΜΑΡΙΑ: (Πάει να κλάμει μα η θεία της τη σταματά μ' ένα τράβηγμα).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τι σου είπα;

(Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ τους κλείνει το δρόμο).

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: (Μπαίνει κρατώντας το καλάθι της). Μη φεύγεις.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: (Στη ΜΑΡΙΑ). Εσένα το λέει;

ΜΑΡΙΑ: Σε μένα.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Και ποιος είν' αυτός, να 'χουμε καλό ρώτημα;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: (Στη ΜΑΡΙΑ). Μην το μαρτυρήσεις.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Δεν είμαστε καλά που θα 'χει τώρα και μυστικά από μένα!

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Μαρία, σε γύρευα.

ΜΑΡΙΑ: Τι να με κάνεις!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Βρε παιδάκι μου, εδώ καιγόμαστε, ερωτοδουλειές θα κοιτάμε;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Είχες δίκιο για τον πατέρα σου. Γι' αυτό σε γύρευα, για να σου το πω.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Να σε χαρώ. Αμ αυτό, νεαρέ μου, εμείς το ξέρουμε. Αν σου βαστά ανέβα κι πάνω να το φωνάζεις. (Παύση) Πολλά γυρεύω ε;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Ναι

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Πάμε (Την τραβά).

ΜΑΡΙΑ: Τουλάχιστο χαίρομαι που το πιστεύεις.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αυτός είναι ο γιος του φαρμακοποιού;

ΜΑΡΙΑ: Όχι το βασιλόπουλο.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τι;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Προς Θεού, ας μείνει μεταξύ μας!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Έ, όχι! Ε όχι μεταξύ μας αφού με μια σου κουβεντούλα αθρώνεται ένας νοικοκύρης άνθρωπος. Αυτό είναι ανεσούμουρδο αφέντη μου.

ΜΑΡΙΑ: Ας' τότε θεία!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Δεν έχει δικαίωμα να σωπαίνει.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Έχεις μια γλώσσα!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Έχω. Και μετανιώνω που κατηγόρησα αυτούς τους ρεμπεςκέδες. Άδικο είναι να τους θέλω καλύτερους από την υψηλότητά σου.

(Θόρυβος. Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ ρίχνει μια ματιά θυμού στη ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ και πλησιάζει στην έδρα).

(Ι. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σελ. 33-36.)

Πράξη Πρώτη Εικόνα Τρίτη Έξω από το παλάτι

«[...]Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ που γυρίζει από τη δίκη. Το μάτι του πάει αμέσως στα μηνύματα που κρέμασε ο Πολύκαρπος).

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Πολύκαρπε...

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Ελάτε υψηλότερα... εσάς περιμένουμε για να ξεκινήσουμε.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Τι είν' αυτά Πολύκαρπε;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Το διάγγελμα ότι ο βασιλεύς παραιτείται και αναχωρεί και ότι το σπίτι ενοικιάζεται.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Φεύγουμε...;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Ήρθε ο δικαστής και του είπε ότι τα ομολογήσατε όλα. Έτσι επήρε την απόφαση να φύγουμε προτού μας επιτεθεί ο όχλος.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Σαν κλέφτες...

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Έβγαλα και το καλό μας αμάξι απ' το αμαξοστάσιο, το ξεσκόνισα, το 'πλυνα!

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Μα είναι σαράβαλο!...

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Δεν έχετε δίκιο, άδειο μπορεί και τσουλάει.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Τι μας χρειάζεται άδειο...;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Μα και χωρίς αμάξι πάλι...;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Και ποιος θα το σέρνει;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Επέτυχα ένα ωραιότατο άλογο που το επήγαιναν διά σκότωμα λόγω γήρατος και το επήρα.

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Είπες ότι φεύγουμε;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Λέξιν: Τους έδωσα δυο καρέκλες, μία σκάφη, ένα παραθυρόφυλλο και μου το έδωσαν προθυμότατα!

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Και τι θα σύρει ένα ετοιμοθάνατο άλογο;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Φαίνεται ευγενέστατο ζών!... Θα το βοηθήσω κι εγώ...

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Πού είναι ο πατέρας μου κι η μητέρα μου;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Περιμένουν μέσα υψηλότατε!

(Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ κι ο ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ μπαίνουνε στο σπίτι. Σε λίγο εμφανίζονται λαχανιασμένοι ο ταβερνιάρης κι ο πρωτομάστορας. Τόσο αυτοί όσο κι οι άλλοι που θα 'ρθουν μετά, μόλις βρεθούν εδώ πάνω, νιώθουν κάτι σα δέος και συγκίνηση).

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: Έχεις ζανανέβει δω πάνω;

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ. Πριν από είκοσι τέσσερα χρόνια... Τότε που τον στέψανε βασιλιά...

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: Εγώ ούτε και τότε... Ήμουνα στο κρεβάτι με μαγουλίθρες και θυμάμαι που είχα σκάσει από τη στεναχώρια μου!

(Μπαίνουν ο Σπύρος και άλλοι).

ΣΠΥΡΟΣ: Αμάν, αμάν!

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: Σπύρο μου!

ΣΠΥΡΟΣ: Πα, πάααα!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ. Αναμνήσεις, ε;

ΣΠΥΡΟΣ: Ας' τα καλύτερα!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: Μαζί είχαμ' έρθει το θυμάσαι;

ΣΠΥΡΟΣ: Πέρασες απ' το σπίτι και με πήρες, χαράματα ακόμη, για να πιάσουμε θέση.

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: Και πού κάτσαμε, θυμάσαι;

ΣΠΥΡΟΣ: Ε; (Γυρίζει ένα γύρω). Εκεί πάνω στην κολόνα...

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: Και τί τρώγαμε;

ΣΠΥΡΟΣ: Κεφτέδες!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: Και τι λέγαμε;

ΣΠΥΡΟΣ: Ότι κερδίσαμε τον πόλεμο, ότι η ειρήνη κι η ελευθερία σιγουρευτήκανε, ότι έχουμε νέο βασιλιά... ότι ο τόπος τώρα θα ρέει μέλι και γάλα!

ΚΟΥΜΠΑΡΟΣ: Αμ' το άλλο, βρε... αμ' το άλλο; «Τρίτη διλοχία! Ένα βήμα εμπρός! Έεεε!» (Μπαίνουν κι άλλοι. Το ταμπούρλο ακούγεται).

ΦΙΛΙΠΠΟΣ: Στη γιορτή της Νίκης!

ΚΟΥΜΠΑΡΟΣ: Ναι μωρέ... «Διά τον απαράμιλλον ηρωισμόν και την αυτοθυσίαν των εις την σωτηρίαν δια το Έθνος, μάχην του Σαρανταβρύσου, απονέμεται εις όλους ανεξαίρετως τους άνδρας της Τρίτης διλοχίας ακροβολιστών ο αργυρούς Σταυρός».

ΣΠΥΡΟΣ: Να το! (Σηκώνει το μπατζάκι του). Σπαθιά που κόντευε να μου κόψει το πόδι στα δύο!

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: (Σηκώνει το μανίκι). Το χέρι μου, δεν έμεινε μισερό;

ΦΙΛΙΠΠΟΣ: Εδώ δέτε! (Δείχνει την κοιλιά του).

(Οι περισσότεροι απ' το πλήθος μισογδύνονται και δείχνει ο ένας στον άλλον παλιά πολεμικά τραύματα. Το ταμπούρλο ακούγεται αρκετά κοντά).

ΚΟΥΜΠΑΡΟΣ: Αυτό τι είναι; Στη μάχη του Περιστεριού, ορίστε!

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: Εγώ τι να πω! Εμένα κοιτάχτε, έμένα κοιτάχτε

ΓΙΑΝΝΗΣ: Δεν είναι τίποτα μπρος στο δικό μου!

Β'-Γ-Δ' ΑΝΤΡΕΣ: Ετούτο το είδες... Εδώ δέτε... Κόφτε σημάδι...

ΣΠΥΡΟΣ: Όποιος δεν ήτανε στο Καρφί είναι τυχερός!

(Στην πόρτα του παλατιού εμφανίζονται ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ, η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ, ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ κι ο ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ με μογαλάκια στα χέρια. Βλέποντας ξαφνικά τόσους άγνωστους και μισόγδυτους, τους πιάνει τρόμος).

ΒΑΣΙΛΙΑΣ: Ποιοί είν' όλοι αυτοί;

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: Καλέ, γδύνονται!

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Τους ξέρω, ήτανε στη δίκη!...

ΒΑΣΙΛΙΑΣ: Βλέπεις τι κάνεις, για να μην ακούς...;

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: Αν δεν απομακρυνθούν πρώτα, εγώ δε φεύγω! (Κάποιοι απ' το λαό τους βλέπουν).

ΦΩΝΕΣ: Ο Βασιλιάς... ο Βασιλιάς!... Ντυθείτε βρε! (Ο λαός τακτοποιεί το ντύσιμο του).

ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ: Σάμπως να θύμωσε που ήρθαμε...

ΤΑΒΕΡΝΙΑΡΗΣ: Κάντε πιο πίσω, κάντε πιο πίσω! (Τραβιούνται λίγο πίσω).

ΒΑΣΙΛΙΑΣ: Κρύφτε τα μπογαλάκια... με τρόπο...

ΠΟΛΥΚΑΡΠΙΟΣ: Ίσως να edιάβασαν το διάγγελμα!...

ΒΑΣΙΛΙΑΣ: Ήταν ανάγκη να το κρεμάσεις;

ΠΟΛΥΚΑΡΠΙΟΣ: Μεγαλειότατε, εσείς διατάξατε...

ΒΑΣΙΛΙΑΣ: Ας το κρεμούσες μέσα! Εδώ έξω φαίνεται!

(Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ προσπαθεί να το κρύψει)......»

(Ι. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σελ. 41-43.)

Στα αποσπάσματα η παρουσία βάσει των λόγων των δύο γυναικείων χαρακτήρων είναι καταλυτική: της Φτωχομάνας στη «δίκη του Σιδερά» (β' εικόνα) και της Βασίλισσας «έξω από το παλάτι» (γ' εικόνα) με τη φράση «Καλέ, γδύνονται!».

Σκιαγραφούμε το πορτρέτο ήθους των δύο γυναικών.

Χαρακτηριστικά στοιχεία του ήθους τους μπορούμε να βιώσουμε στην καθημερινότητά μας; Αν ναι σε ποιες σκέψεις οδηγούμαστε για τη σύγχρονη ιστορική-πολιτική συγκυρία, λαμβάνοντας υπόψη ότι το έργο του Ι. Καμπανέλλη εκδόθηκε το 1959; Γράφουμε ένα άρθρο (150 λέξεις) με θέμα: Οι γυναικείοι χαρακτήρες στο *Παραμύθι χωρίς όνομα* του Ι. Καμπανέλλη.

Από την παράσταση του Εθνικού Θεάτρου

I. Καμπανέλλη : Το παραμύθι χωρίς όνομα: Από την Πρώτη πράξη και την Πέμπτη εικόνα «Στην Ταβέρνα» υπομνηματίζουμε ψηφιακά (τα υπογραμμισμένα σημεία) με τη δημιουργία υπερδεσμών δύο αποσπάσματα του διαλόγου Πρίγκιπα και Σπύρου. Οι υπερδεσμοί μπορεί να παραπέμπουν σε κείμενα λογοτεχνίας ή σε έργα ζωγραφικής, χαρακτηριστικής, γλυπτικής. Η επιλογή των λογοτεχνικών κειμένων και των έργων ζωγραφικής, χαρακτηριστικής, γλυπτικής να συντελούν στην ανάδειξη του αξιακού συστήματος του κειμένου.

I. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα (Απόσπασμα) Α. Πράξη Πρώτη, Εικόνα Πέμπτη Στην ταβέρνα

Α.«[...] ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Ξεχάστε την τιμή των όπλων... Ας πούμε πως είναι πολυτέλεια στο κατόντημά μας. Σκεφτείτε όμως πως ο εχθρός δε θα 'ρθει με το σταυρό στο χέρι αλλά με το σπαθί και με το δικαίωμα του νικητή να σφάζει και ν' αρπάξει. Θα μας έχει με το βούρδουλα κι ό,τι βγάζει η τέχνη μας, η γη μας, το ποτάμι μας θα τα λείει δικά του. Θα 'μαστε ζωντανοί, όσο το θέλει αυτός. Θα πεθαίνουμε, άμα θέλει αυτός. Και για να 'ναι σίγουρος για τη σκλαβιά μας, θα μας βαστά μέρα και νύχτα –ακόμα και τη σκέψη μας– με το φόβο, με την πείνα, με τον αφανισμό! Δυστυχάτε και τώρα, μα είστε ελεύθεροι. Σαν έρθει θα χάσετε κι ό,τι σας απόμεινε... Αυτά δεν είναι πολυτέλειες είναι ή ζωή ή θάνατος...! (Παύση).

ΣΠΥΡΟΣ: Τώρα παρά λίγο να τα πεις σωστά! Δεν ξέρεις όμως πως εμείς δεν έχουμε πια τίποτα για να μας πάρει. Κι όσοι έχουνε ακόμα κάτι, μονάχοι τους το 'χουνε, μονάχοι τους ας το σώσουνε. Μου λες για φόβο και γι' αφανισμό! Σύμφωνοι! Αλλ' άμα δεν πατήσεις το φίδι στην ουρά δε γυρίζει να σε δαγκώσει. Εγώ δε θα του πατήσω την ουρά...! Τέλος....»

(I. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*, εκδ. Κέδρος,τ.2, Αθήνα 1979, σελ.63.)

Β. «ΣΠΥΡΟΣ: Για βάστα τι μας τσαμπουνάτε; Τι μας τραβάτε με το τίποτα στο τίποτα; ...Πού είν' το ψωμί, πού είν' η πατρίδα, πού είν' ο στρατός, πού είν' ο αρχηγός;...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Άσε βρε Σπύρο...

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Πατρίδα είν' όσα δεν είχατε κι αν πολεμήσετε γι' αυτά θα τα 'χετε, στρατός είστε εσείς, αρχηγός όποιος θα λέει το πιο σωστό και ψωμί... ο πατέρας μου δίνει την κορόνα του ν' αγοράσουμε σάρι. (Στον πατέρα του με φωνή που δε σηκώνει αντίρρηση) Δώσ' μου τη.... (ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ βγάζει από την τσέπη του την απόδειξη από την υποθήκη της κορόνας και του τη δίνει.) [...]]»

(Ι. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σελ.65.)

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Β΄ ΦΑΣΗΣ

2η Ομάδα

Α.) Ι. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα (Απόσπασμα) Πράξη Δεύτερη: Εικόνα έκτη Στην ακροποταμιά με ήλιο

[...] Μπαίνουν η ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ κι ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ πριν καλά-καλά φύγει ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Πού πάει ο Δάσκαλος...;

ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ: Φεύγει...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Δε φεύγει, νομίζει ότι φεύγει... Πηγαίνετε σεις στη δουλειά σας και κάντε πως δεν του δίνετε σημασία!

(Ο ΠΡΙΓΚΙΠΑΣ κι ο ΠΡΩΤΟΜΑΣΤΟΡΑΣ βγαίνουν).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: (Στη ΜΑΡΙΑ). Άντε κι εσύ!... (Η ΜΑΡΙΑ κάνει να πάει πίσω απ' τον ΠΡΙΓΚΙΠΑ). Πού πας από κει...;

ΜΑΡΙΑ: Έχω το φαΐ του!...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: (Της δείχνει αντίθετα). Από δω γρήγορα!

ΜΑΡΙΑ: Μα είναι νηστικός...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Θα σου αστράψω καμιά!...

(Η ΜΑΡΙΑ, φεύγει. Η ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ μένει μόνη. Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ, μπαίνει βιαστικός κάνοντας τον περαστικό. Να σου κι ο ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ, λαχανιασμένος).

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: (Στο ΔΑΣΚΑΛΟ). Μήπως πέρασε από δω ο Μεγαλειότατος;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Θα τον βρείτε στο βάθος!...

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ: Τον έχω χάσει απ' το πρωί... (Ξεκινά προς τα κει).

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: (Στο ΔΑΣΚΑΛΟ). Άκουσα ότι έφυγες...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Αυτό κάνω...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Ξέρεις, τι ωραία που περνάμε δω;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Το βλέπω!...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Εσύ δε στεναχωριέσαι εκεί στην ερημιά...;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δεν είν' ερημιά, περνώ χαρά θεού μόνος μου!...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Εμ βέβαια, τέτοιος εγωιστής και φαντασμένος, – πού να νιώσεις την ανάγκη του άλλου!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Από πότε σου 'γινε σεκλέτι η μοναξιά μου;... Μη στεναχωριέσαι κοπέλα μου, τώρα συνήθισα πια!...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Έ, μπράβο...! Αυτό το πουκάμισο, Δάσκαλε, ποιος σου το 'ραψε κι είν' έτσι τσουρούτικο;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Πολύ ωραίο είναι!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Σε κακοδείχνει...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δεν πειράζει, δεν πάω για γαμπρός...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Καλά ντε, δεν είναι ανάγκη να μας το κοπανάς. Όμως αυτό το πουκάμισο, μπορούσε να μην έχει το κακό του χάλι...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Να με συμπαθάς δεν ήξερα πως θ' ανταμώσουμε, αλλιώς θα φόραγα τα καλά μου!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τι τζαναμπέτης άνθρωπος που είσαι!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Είπε ο γάιδαρος τον πετεινό κεφάλι...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Μα δε μπορείς, ούτε μια φορά, να μιλήσεις χωρίς να καβγαδίζεις;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Αφού με διαολίζεις συνέχεια! Τώρα βρήκες να τα βάλεις με το πουκάμισό μου. Έ, λοιπόν το πουκάμισό μου είναι το αριστούργημα της πουκαμισικής τέχνης.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ Είναι αγόρι μου, είναι. Δε μου λες, Δάσκαλε... μόνος σου το 'ραψες;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δε λέμε τίποτ' άλλο;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Να 'μωνα από μια μεριά να σ' έβλεπα να το πολεμάς!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Σαχλαμάρες!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Να κόβεις το ύφασμα, – να το τρυπώνεις, να κάνεις πρόβα στον καθρέφτη! Πώς τα κατάφερες ολομόναχος;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Βοηθήσανε λίγο και τα παιδιά...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Χριστέ μου! Σε βλέπω να νευριάζεις που δεν περνά η κλωστή και να βάνεις τις φωνές... Ύστερα να τραβάς κάτι βελονιές μισή πήχη η καθεμιά για να τελειώσει γρήγορα...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Εδώ δεξ χάλι!... (Τραβά το σακάκι του και φαίνεται το αριστερό χέρι γυμνό, χωρίς μανίκι). Πάει το μανίκι, Το 'χα δώσει σ' ένα παιδί να το ράψει και το 'χασε. Έφαγα τον κόσμο να το γυρεύω...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Αν τύχει να το βρω πού θες να σ' το στείλω;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δε μου χρειάζεται, προτιμώ να ξηλώσω και το άλλο...

(Η ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ δε βαστιέται κι αρχίζει να γελά. Το γέλιο της τελειώνει κι ακολουθεί μια μικρή σιωπή γεμάτη αναμνήσεις κι από τους δυο τους).

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: .Δεν πηγαίνεις πια στο κεφαλόβρυσο να πλένεις;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Πηγαίνω...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δεν περνάς απ' το δρόμο μας, δε σε βλέπω πια...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Άλλαξα δρόμο, δε μπορούσα πια είκοσι χρόνια αυτό το μαρτύριο...

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ποιος φταίει;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Ρωτάς κι από πάνω...;

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Φταίω εγώ;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Όχι εγώ...!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ακόμα επιμένεις;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Και θα επιμένω!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Τί ξεροκέφαλη...!

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Τέλος πάντων, περασμένα ξεχασμένα. Ας μη χαλάμε τις καρδιές μας γέροι άνθρωποι πια...!

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Σωστά! Εγώ που λες, φεύγω...

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Γεια σου. Θα 'χω το νου μου μην πάει και βρεθεί πουθενά το μανίκι.

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Δε μου χρειάζεται, προτιμώ να ξηλώσω και το άλλο...!

(Τους διακόπτει ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ που έχει δει από μακριά το ΔΑΣΚΑΛΟ και μόλις μπει αρχίζει)....

(Ι. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σελ.82-84.)

Πράξη Δεύτερη Εικόνα όγδοη Στον κάμπο απόγεμα

«.....ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Δεν αλλάζει ο άνθρωπος μακάρι τι.... Όπως τον εγνώρισα πριν είκοσι χρόνια, έτσι ολόιδιος είναι.

ΦΩΤΕΙΝΗ: Αλήθεια;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Παναγίτσα μου σώσε!

ΜΑΡΙΑ: Κι όμως είναι καλός.

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Σκέψου τον τώρα να πολεμά! Το Δάσκαλο να πολεμά!

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ: Γιατί δεν παντρευτήκατε;

ΦΤΩΧΟΜΑΝΑ: Χάλασε η δουλειά στο παρά πέντε. Να, ένα τέτοιο ήσυχο απόγιομα... Εγώ καθόμουνα στο πάνω σκαλοπάτι, εκείνος κάθισε στο κάτω... Σε μια στιγμή σκύβει, φιλά το σκαλοπάτι και μου λέει: «Εγώ, κοπέλα μου, θα φιλώ το χώμα που θα πατάς». Τόνη κοίταζα, έτοιμη να τότε φιλήσω μες στο δρόμο. «Αλλά, μου λέει, πρέπει να περιμένεις να γίνω πρώτα Επιθεωρητής εκπαιδευσεως. Ο γάμος θα μου κόψει τη φόρα!» Ήμουνα έτοιμη να του πω ναι. Αλλά κείνος τινάζεται πάνω και φωνάζει σα λυσσασμένος: «Άκου δω, είσαι υποχρεωμένη να περιμένεις!»... Υποχρεωμένη; Ε, όχι, του λέω κι εγώ, ούτε υποχρεωμένη είμαι, ούτε θα σε περιμένω και άντε να κάνεις αλλού τον άγριο. Επί τρία χρόνια δεν είχαμε ούτε... (Ξαφνικά ανήσυχη). Σα να 'κουσα μια βουή... (Οι γυναίκες σηκώνονται όλες. Στήνουν αυτί)...»

(Ι. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σελ. 109-110.)

- Ι. Καμπανέλλη: *Το παραμύθι χωρίς όνομα*. Από τη δεύτερη πράξη και την έκτη εικόνα «Στην ακροποταμιά με ήλιο» επιλέγουμε το παραπάνω απόσπασμα του διαλόγου Φτωχομάνας και Δασκάλου, όπου υπαινικτικά και με πικρό λυρισμό δίδεται η σχέση των δύο προσώπων και από την όγδοη εικόνα «Στον κάμπο απόγεμα», της δεύτερης πράξης, το απόσπασμα με την απάντηση της Φτωχομάνας στο ερώτημα της βασίλισσας «Γιατί δεν παντρευτήκατε;».
- Μεταγράφουμε τα αποσπάσματα σε ένα αφηγηματικό κείμενο χρησιμοποιώντας τον εσωτερικό μονόλογο ως αφηγηματικό τρόπο. Επιλέγουμε το πρόσωπο και την προοπτική της Φτωχομάνας ή του Δασκάλου.

Ι. Καμπανέλλη: *Το παραμύθι χωρίς όνομα* (Απόσπασμα). Πράξη Δεύτερη: Εικόνα ένατη, Στον ίδιο κάμπο ένα βράδυ.

«[...] ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Ξέρω ότι όλοι εσείς, θερμόαιμοι μπουμπουνοκέφαλοι, που πήρε αέρα το κεφάλι σας το κλούβιο, θα με κατηγορήσετε ότι αμβλύνω το ηρωικό ένστικτο του λαού! Σκασίλα μου! Μα όσοι έχετε ακόμη μια δαχτυλίθρα μυαλό – όσοι είστε στ' αλήθεια άντρες και νικητές και πατριώτες, πρέπει να καταλάβετε ότι ο δρόμος μας τώρα είναι αυτός που μας γυρίζει στα σπίτια μας. Εδώ νικήσαμε, ναι. Στο λιβάδι ετούτο. Αλλά η νίκη μάς περιμένει στις ξόπορτες, στις αυλές και στα κατώφλια των σπιτιών μας. Όχι τα μεθυσμένα παλιομάχαιρα, όχι η φωτιά και το πελέκι. Δεν είναι αυτά η νίκη σας. Αλλά οι γυναίκες σας, που θέλουν άντρα κι ένα φόρεμα... είναι τα παιδιά που περιμένουν μόρφωση κι ένα επάγγελμα, είναι τα σπίτια σας που περιμένουν πάλι να κατοικηθούν. Είναι οι δουλειές σας. Αυτά είναι η νίκη μας! Κι όσα δεν μπόρεσα να σας πω, γιατί είμαι έξω φρενών και δεν ξέρω τι λέω, ανοίχτε τα στραβά σας και διαβάστε τα στα μάτια των γυναικών σας... των μανάδων σας, των αδερφάδων και των θυγατέρων σας. Εμπρός, όσοι γενναίοι, πλησιάστε και ξεστραβωθείτε... (Νεκρική ησυχία).....»

(Ι. Καμπανέλλη, *Το παραμύθι χωρίς όνομα*, εκδ. Κέδρος, τ.2, Αθήνα 1979, σελ.122.)

Από την ένατη εικόνα «Στον ίδιο κάμπο ένα βράδυ», την τελευταία της δεύτερης πράξης, επιλέγουμε τα παραπάνω λόγια του δασκάλου, λίγο πριν το τραγούδι του επιλόγου, και:

- τα υπομνηματίζουμε ψηφιακά (τα υπογραμμισμένα σημεία) με τη δημιουργία υπερδεσμών.
- Μεταγράφουμε τα λόγια του δασκάλου ως απόσπασμα πολιτικού λόγου υπέρ της ειρήνης (150 περίπου λέξεις).

Ι. Καμπανέλλη: Το παραμύθι χωρίς όνομα

Ας φτιάξουμε έναν κατάλογο των προσώπων. Τα κατανέμουμε σε δύο στήλες: πρωταγωνιστές και δευτερεύοντα πρόσωπα.

- Ποια πρόσωπα έχουν ονόματα;
- Τι επιτυγχάνει με τη συγκεκριμένη τεχνική ο συγγραφέας;
- Τι υποδηλώνουν τα ονόματα των προσώπων;

Γράφουμε μία παράγραφο που θα αναφέρεται στη χρήση της ειρωνείας ως χαρακτηριστικό της σάτιρας του Ι. Καμπανέλλη.

Από την παράσταση του Εθνικού Θεάτρου

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Β΄ ΦΑΣΗ

3η Ομάδα

Δραστηριότητες

Από Το παραμύθι χωρίς όνομα του Ι. Καμπανέλλη τα παρακάτω τραγούδια:

ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ

Άσπρισε η κούτρα σου Μιχάλη,

αλλά μυαλό δε λέει να βάλει.

Μωρ' λένε όχι στους πολλούς

τα βάνουνε με τους τρελούς

Μιχάλη μου, κύριε Μιχάλη μου!

Ξεχνάς τι λέγαν οι παλιοί,

που 'χανε γνώση πιο πολλή!

Κείνο που θέλουν οι πολλοί

σκύβ' ο ουρανός και το φιλεί

Μιχάλη μου, κύριε Μιχάλη μου!

Κράτα το στόμα σου κλειστό,

κράτα για σένα το σωστό,

κι άσε με μένα τον κουτό

κατά πως θέλω να γλεντώ

το χάλι μου, κύριε Μιχάλη μου...

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΝΤΡΟΠΗΣ

Αχ, τι ντροπή, τέτοια ντροπή,
μάννα μου και πως βγαίνει!
Μηδέ κι αν τρέξει ο ποταμός
μάννα μου δεν την πλένει.
Τι να μου κάνουν δάκρυα δυο,
και στεναγμοί σαράντα δυο,
μανούλα μου.
Κλαίω και το μάτι μου στεγνό
βουβό το στόμα και πικρό
μανούλα μου.
Και τρέχω κάποιον για να βρω
να με ρωτά, να τον ρωτώ
τι θα γενεί, τι θα γενεί
ποιος θα το βρει, ποιος θα το πει
μανούλα μου.

ΤΟΥ ΓΕΡΟ-ΝΑΥΤΗ

Άσπρο περιστέρι,
πάρε τα όνειρα μου
κι άμε στην ευχή.
Ναύτη, γερο-ναύτη,

σάπιο είμαι καράβι

με μισό κουπί.

Άσπρο περιστέρι,

μ' ασημένιο ξάρτι

και χρυσό κουπί,

τις ελπίδες μου όλες

φόρτωσα σε σένα

κι ώρα σου καλή,

κι άμε στην ευχή.

ΕΡΩΤΙΚΟ

Ρίχνω την καρδιά μου στο πηγάδι

να γίνει νερό να ξεδιψάσεις

Σπέρνω την καρδιά μου στο λιβάδι

να γινεί ψωμάκι να χορτάσεις

Στη φωτιά τη ρίχνω την καρδιά μου

τα χεράκια σου έλα να ζεστάνεις

Στον αγέρα δίνω την καρδιά μου

να γινεί δροσούλα ν' ανασάνεις.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ-ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην ποταμιά σωπαίνει το κανόνι,

στην καλαμιά φτεροκοπά ένα αηδόني.

Γελά ο θεός στο φως του αποσπερίτη,
Χαμογελά στο δρόμο για το σπίτι.
Πετούν τα παλιομάχαιρα με χαρές και πάνε,
Πετούν τα παλιομάχαιρα, οι γειτονιές αχολογάνε.
Γεια και χαρά παιδιά κι ώρα καλή σας
κι οι παροιμίες μου πλάκες στην αυλή σας.
Η νίκη έχει ένα δίκιο, μα το χάνει
Όταν ο νικητής το παρακάνει.
Πετούν τα παλιομάχαιρα με χαρές και πάνε,
Πετούν τα παλιομάχαιρα, οι γειτονιές αχολογάνε

- ❖ Υπομνηματίζουμε ψηφιακά με τη δημιουργία υπερδεσμών τα παραπάνω τραγούδια από *Το παραμύθι χωρίς όνομα* του Ι. Καμπανέλλη. Ο υπομνηματισμός μπορεί να παραπέμπει σε έναν πίνακα ζωγραφικής, σε μία φωτογραφία, σε στίχους ενός άλλου ποιήματος ή σε απόσπασμα ενός πεζογραφικού κειμένου. Κάθε μέλος της ομάδας αναλαμβάνει ένα τραγούδι.
- ❖ Στη συνέχεια, συγκρίνουμε τα δύο κείμενα των στίχων, το έντυπο και το ψηφιακό. Τα συμπεράσματα της σύγκρισης και την άποψή μας για τη «διαφορετική μορφοποίηση του ίδιου κειμένου» τα καταγράφουμε σε ένα κείμενο-σχόλιο (80 λέξεις).
- ❖ Η κατανόηση των τραγουδιών, η ακρόαση της μουσικής του Μ. Χατζηδάκι (www.hadjidakis.gr/) και ο υπομνηματισμός ως σχόλιο στους στίχους του Ι. Καμπανέλλη μάς οδηγούν στη δημιουργία παρουσίασης (PowerPoint).

Το δημιουργούμε έχοντας υπόψη και τις παρακάτω σκέψεις του Ι. Καμπανέλλη.

«Δεν είχα ποτέ σκεφτεί να γράψω στίχους για τραγούδια. Όταν έγραφα το Παραμύθι χωρίς όνομα σκεπτόμουν να ζητήσω από τον Νίκο Γκάτσο να γράψει τα τραγούδια με τα οποία θα συνδέονταν οι πολλές εικόνες που είχε το έργο. Ο Γκάτσος, όμως, τελικά, παρ' όλο που του άρεσε το Παραμύθι, δυσκολευόταν να λειτουργήσει ένθετα σ' ένα κείμενο που δεν ήταν δικό του. Ζήτησα το ίδιο απ' τον Βαγγέλη Γκούφα, αλλά και πάλι πήρα την ίδια απάντηση. Έτσι υποχρεώθηκα να προσπαθήσω να γράψω τους στίχους των τραγουδιών ο ίδιος. Το πρόβλημά μου ήταν το χάρισμα ότι τους στίχους θα μελοποιούσε ο Μάνος. Όχι απλώς δεν θα 'πρεπε να του δοθούν μέτριες καταλληλότητας στίχοι, αλλά θα ήταν και κρίμα απ' το Θεό να σπαταληθεί η παρουσία του Χατζιδάκι, στην οποία τόσο υπολόγιζε ο Βασίλης Διαμαντόπουλος και όλοι οι συντελεστές της παράστασης.

Έγραψα τους στίχους και συναντήθηκα με τον Μάνο. Νομίζω πως εκείνη την ώρα με δούλεψε λίγο. Με άφησε να αναρωτιέμαι μέχρι την τελευταία στιγμή αν του πάνε ή όχι και μετά με κοίταξε και ξέσπασε σε δυνατά γέλια...».

(Από τις *Ανοιχτές Επιστολές στον Μάνο Χατζιδάκι*, εκδόσεις Μπάστας-Πλέσσας, 1996.)

ΕΚΤΟΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ

Από το Τρωικό κάστρο η Ανδρομάχη

Στον Έκτορα που κίναε για τη μάχη

Φώναξε με φωνή φαρμακωμένη:

Στρατιώτη μου τη μάχη θα κερδίσει

όποιος πολύ το λαχταρά να ζήσει.

Όποιος στη μάχη πάει για να πεθάνει

Στρατιώτη μου για πόλεμο δεν κάνει.

Έτσι και μένα η κόρη του Γαβρίλη

σαν έφευγα στις είκοσι του Απρίλη

μου φώναξε ψηλά από το μπαλκόνι:

Στρατιώτη αν θες τη μάχη να κερδίσεις

μια κοπελίτσα κοίτα ν' αγαπήσεις.

Όποιος το γυρισμό του όρκο δεν κάνει

Στρατιώτη μου τον πόλεμο τον χάνει.

Στην ένατη εικόνα της Δεύτερης Πράξης και λίγο πριν το τέλος ακούγονται τραγούδια. Πρωταγωνίστρια των στίχων η Ανδρομάχη, καθώς απευθύνεται στον Έκτορα.

Οι στίχοι του Ι. Καμπανέλλη αποτελούν διακεείμενο των στίχων του Ομήρου (*Ιλιάδα*, Ζ ραψωδία, στ. 369-529). Ως προς τι διαφοροποιούνται;

Οι στίχοι και τα τελευταία λόγια του Δασκάλου « [...] *Εδώ νικήσαμε, ναι. ..Αλλά η νίκη μας περιμένει στις ζώπορτες, στις αυλές και στα κατώφλια των σπιτιών μας. Όχι τα μεθυσμένα παλιομάχαιρα ... Δεν είναι αυτά η νίκη σας. Αλλά οι γυναίκες σας, που θέλουν άντρα κι ένα φόρεμα...*» ποιες αξίες της ζωής αναδεικνύουν;

Γράφουμε ένα άρθρο (περίπου 150 λέξεις) με στόχο να πείσουμε ότι οι αξίες που αναδεικνύουν οι στίχοι και τα λόγια του Δασκάλου είναι όσο ποτέ επίκαιρες.

Δημιουργούμε μια παρουσίαση (PowerPoint) με έργα ζωγραφικής εμπνευσμένα από τον αποχαιρετισμό του Έκτορα στη γυναίκα του Ανδρομάχη. Στην παρουσίαση ενσωματώνουμε τους στίχους του Ι. Καμπανέλλη.

David Jacques-Louis,

Η Ανδρομάχη Θρηνεί Τον Έκτορα

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Β΄ ΦΑΣΗΣ

4^η ομάδα

Δραστηριότητες

Επισκεπτόμαστε την «Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα». Από την ενότητα Νέα Ελληνική επιλέγουμε Εργαλεία, Ηλεκτρονικά λεξικά, το Λεξικό της κοινής νεοελληνικής και αναζητούμε τον όρο «παραμύθι».

- Ποια από τις εγγραφές μας είναι χρήσιμη στην προσπάθειά μας να δώσουμε μια απάντηση στο ερώτημα: γιατί παραμύθι;
- Μπορούμε να εντοπίσουμε τα χαρακτηριστικά του παραμυθιού ως αφηγηματικού λόγου στο κείμενό της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα*;

Γράφουμε μία παράγραφο (60-80 λέξεις) με τον τίτλο: *«Παραμύθι χωρίς όνομα: σχολιάζοντας τον τίτλο....»*

Π. Δέλτα: Παραμύθι χωρίς όνομα. Στο πρώτο κεφάλαιο του έργου: «Το δάσος», με τα εργαλεία του επεξεργαστή κειμένου, χρωματίζουμε τις περιγραφές.

- Τις σχολιάζουμε σε μία παράγραφο (60λέξεις) ως προς την έκταση, τον ρόλο και τα χαρακτηριστικά τους λαμβάνοντας υπόψη ότι η Π. Δέλτα απευθύνεται σε παιδιά.

- Στη συνέχεια, υπομνηματίζουμε ψηφιακά τρεις περιγραφές της επιλογής μας με πίνακες ζωγραφικής ή με αποσπάσματα λογοτεχνικών έργων (ποιητικών ή πεζών).

«Αν θέλω να πω πράγματα στα παιδιά που να τα καταλαβαίνουν, πρέπει να τους τα πω στη γλώσσα που μιλούν απ' το πρωί ως το βράδυ με τη μάνα τους και αναμεταξύ τους, [...] αν θέλω να γράψω απλά με ειλικρίνεια· αυτή την ανακατωμένη γλώσσα μιλούμε, αυτή γράφω, γιατί μ' έρχεται φυσική...» υποστηρίζει η Π. Δέλτα.

- Διαβάζοντας το αφήγημα της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα* και γνωρίζοντας την παραπάνω τοποθέτησή της για τη γλώσσα γράφουμε ένα άρθρο (150 περίπου λέξεις) για τη γλώσσα των νέων. Υποθέτουμε ότι εμείς είμαστε η Π. Δέλτα του 2012 και γράφουμε με την προοπτική της παραπάνω τοποθέτησης.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Β΄ ΦΑΣΗΣ

Δραστηριότητες

5η Ομάδα

Το έργο της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα* είναι πολυπρόσωπο. Χρωματίζουμε τα ονόματα και τα χαρακτηριστικά τους στα τέσσερα πρώτα κεφάλαια («Το δάσος», «Παλάτι και παλατιανοί», «Στο φτωχικό της κυρά-Φρόνησης», «Στο γυρισμό») του αφηγήματος.

- Όλα τα πρόσωπα έχουν ονόματα;
- Τα ονόματα των προσώπων οδηγούν στη λεκτική και καταστασιακή ειρωνεία; Γράφουμε μία παράγραφο (60 λέξεις) με τίτλο «Τα ονόματα των προσώπων και η σάτιρα στο *Παραμύθι χωρίς όνομα* της Π. Δέλτα».

Το *Παραμύθι χωρίς όνομα* της Π. Δέλτα εκδόθηκε το 1910, χρονιά κατά την οποία προβάλλεται το αίτημα για ανανέωση στην πολιτική, κοινωνική ζωή του τόπου. Έννοιες όπως: Πατρίδα, Δικαιοσύνη, Ήθος, Κράτος, Έθνος, Φρόνηση, Καθήκον είναι

στο επίκεντρο ενός γενικότερου στοχασμού. Η Π. Δέλτα «δεν έκρυψε, αντίθετα πρόβαλε τη διδακτική της πρόθεση».

- Στα κεφάλαια «Καινούριες αποκαλύψεις» (Ζ'), «Η κορόνα του βασιλιά» (Η'), «Στη θέση που μας έβαλε η μοίρα» (Θ'), με τη βοήθεια των εργαλείων του επεξεργαστή κειμένου, δημιουργούμε έναν κατάλογο αξιών του κειμένου.
- Συζητάμε τα ερωτήματα: βιώνουμε σήμερα τις ίδιες αξίες; Αν ναι, με ποια μορφή; Αν όχι, ποιες από τις αξίες έχουν πάρει μια άλλη μορφή και ποια είναι αυτή;
- Με τους προβληματισμούς μας γράφουμε ένα άρθρο (περίπου 150 λέξεις) που έχει στόχο να πείσει ότι το *Παραμύθι χωρίς όνομα* της Π. Δέλτα μπορεί να διαβαστεί και σήμερα με την προϋπόθεση ότι θα αντιμετωπίσουμε τον παιδευτικό/διδακτικό του χαρακτήρα με την προοπτική του σήμερα.
- Ή δημιουργούμε μια παρουσίαση, όπου η απεικόνιση των ιστορικών-πολιτικών γεγονότων του 1910, φωτογραφίες, πίνακες ζωγραφικής, σκίτσα/γελοιογραφίες, πορτρέτα των πολιτικών και πνευματικών ανθρώπων της εποχής, έχει στόχο να αναδείξει τις αξίες που ήταν στο κέντρο του στοχασμού και να θέσει το ερώτημα: μήπως το αίτημα για ανανέωση στην πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου σήμερα είναι επιτακτικό;

Το τελευταίο κεφάλαιο του αφηγήματος της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα* έχει τον τίτλο «Συνετός Β'».

- Διαμορφώνουμε ένα αφηγηματικό κείμενο με τη φωνή της Γνώσης, όπως θα το διηγούνταν στα εγγόνια της.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Γ' Φάση (κοινό για όλες τις ομάδες)

Ολοκληρώνοντας το σενάριο για το έργο του Ι. Καμπανέλλη *Το παραμύθι χωρίς όνομα* και τη συνομιλία του με το έργο της Π. Δέλτα *Παραμύθι χωρίς όνομα* γράφουμε τη συνθετική μας εργασία με τίτλο:

Η συνομιλία Π. Δέλτα – Ι. Καμπανέλλη: η Ιστορία και το Θέατρο παράλληλα

Η εργασία μας στηρίζεται σε όλα όσα διαβάσαμε και είπαμε για τα δύο έργα.

Τα παρακάτω κείμενα τα διαβάσαμε στο φύλλο εργασίας της Α' φάσης. Τα διαβάζουμε και τώρα –ιδιαίτερα το β' κείμενο– για να τα ξαναθυμηθούμε και να γράψουμε την εργασία.

Α. «[...] ήρθαν από την Νάξο, την πατρίδα μου, κάποια μέλη του εκεί πολιτιστικού συλλόγου και με πληροφόρησαν πως ήθελαν το καλοκαίρι της χρονιάς εκείνης να κάνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ανάμεσα στα όσα είχαν σκεφθεί ήταν και η ιδέα να καλέσουν απ' την Αθήνα “κανένα μουσικό συγκροτημάκι και κανένα τραγουδιστή ή τραγουδίστρια που να 'χει κάποιο ονοματάκι...”. [...] Παρ' όλ' αυτά είδα να δυσαρεστούνται άμα τους είπα... “Ωραία, εγώ πώς μπορώ να σας βοηθήσω...;”[...] Αν τους άφηνα να φεύγανε άπρακτοι θα έμπαινε σε αμφισβήτηση και η αγάπη μου για τη Νάξο και η εκτίμηση για τον συμπατριώτη τους συγγραφέα. Με το δίκιο τους οι άνθρωποι θα σκεφτόντουσαν... “Μα τι σόι συγγραφέας είν' αυτός που δε βοηθά τις πολιτιστικές μας εκδηλώσεις;” Άρχισα να τους λέω πως θα έκανα τα πάντα για το καλύτερο αν μου ζητούσαν κάτι από το δικό μου τομέα, απ' το θέατρο που έχω τόσους φίλους, τόσους συνεργάτες, που ασκώ μία επιρροή τέλος πάντων... Η πρόθεσή μου δεν ήταν φυσικά να τους αλλάξω το πρόγραμμα και να κάνουν στροφή 180 μοιρών. Δεν φαντάστηκα ότι μπορεί από το “συγκροτημάκι” που

προσδοκούσαν να βρεθούμε να συζητάμε για την Ηλέκτρα του Σοφοκλή. Κι όμως έτσι συνέβη. Κάποια στιγμή, όταν τους εξηγούσα ότι θα μπορούσα οπωσδήποτε να βοηθήσω αν μου ζητούσαν κάτι απ' το θέατρο, αναφέρθηκα ενδεικτικά στην Ασπασία Παπαθανασίου που με το θίασό της «Δεσμοί» είχαν έτοιμη μια θαυμάσια παράσταση της Ηλέκτρας... Οπότε άρχισαν να το σκέφτονται, και φυσικά εγώ άλλο που δεν ήθελα... ανέπτυξα πως μια τέτοια παράσταση δεν έχουν ξαναδεί στην Νάξο, πως δε θα είναι μόνο μια προσφορά στους συντοπίτες μας, αλλά και κάτι που ταιριάζει στον παραδοσιακό πολιτισμό της Νάξου. Ακόμη κι οι ξένοι τουρίστες θα το εκτιμήσουν... Με αυτά και άλλα οι έξυπνοι αυτοί άνθρωποι αποφάσισαν να ξεχάσουν τα ελαφρολαϊκά και να γίνει πρόταση στην Παπαθανασίου.

Μια και πηγαίνω κάθε καλοκαίρι στην πατρίδα μου, φρόντισα να πάω τις μέρες που θα ήταν η παράσταση. Ο χώρος που παίχτηκε η πραγματικά σημαντική παράσταση της Ηλέκτρας από τους «Δεσμούς» χώρεσε μόνο οκτακόσιους θεατές, και λέω μόνο γιατί πολλοί έμειναν απ' έξω πικραμένοι και διαμαρτυρόμενοι. Οι θεατές, που οι περισσότεροι για πρώτη φορά παρακολουθούσαν παράσταση τραγωδίας και ασφαλώς αρκετοί για πρώτη φορά έβλεπαν θέατρο, ήταν ένα αξιομνημόνευτο θεατρικό κοινό. Η προσήλωσή τους, η κατανυκτική τους σιωπή, η συγκίνησή τους, η χαρά τους, στ' αλήθεια ήταν ίδια με την κοντινή θάλασσα, με τα μέσα ρεύματά της, τη σκεφτική της γαλήνη, την φυρονεριά, την πλημμύρα, τα ξεσπάσματά της... Κι όταν τέλειωσε η παράσταση κυκλώσανε τη σκηνή, χειροκροτούσανε ασταμάτητα τους ηθοποιούς, μόνο που δεν τους πήραν στα χέρια... τέτοιο ενθουσιασμό, συγκινημένο ενθουσιασμό, ποιος θα μπορούσε να τον προβλέψει, αν σκεφτεί μάλιστα πώς βρέθηκε η «Ηλέκτρα» εκείνη τη νύχτα στην Νάξο.

Όμως το πιο χαρακτηριστικό το έζησα την άλλη μέρα το πρωί, όταν πήγα στο περίπτερο που είναι πλάι στο ξενοδοχείο για να πάρω τσιγάρα. Η περιπτερού ήταν – τότε, δεν ζει πια δυστυχώς– μια ηλικιωμένη γυναίκα που δίνοντάς μου τα τσιγάρα είπε «..αχ κύριε Ιάκωβε γιατί μας το κάνετε αυτό;...»

-Ποιο;

-Γιατί δεν το βαστάτε το θέατρο και σήμερα να το δούμε και εμείς που δεν μπορούσαμε χτες....

-Μακάρι να μπορούσα αλλά δεν είναι στο χέρι μου, και πρέπει να γυρίσουν στην Αθήνα...

-Κρίμα, γιατί μας λέγανε στη γειτονιά αχού τι χάσατε, τέτοιο πράμα δεν το 'χετε ξαναδεί!...

Να το σχολιάσω...; Όχι βέβαια! Θα πω μόνο πως το να λέει σε μια γειτονιά της Νάξου η μια γειτόνισσα στην άλλη «αχού τι χάσατε, τέτοιο πράγμα δεν έχετε ξαναδεί» κι αυτό το «πράμα» να είναι η Ηλέκτρα του Σοφοκλή, είναι κάτι που σημαίνει πολλά – , γι' αυτό που μ' αρέσει να τ' ονομάζω «το θαύμα του θεάτρου»... και να το πιστεύω αυτό το θαύμα...» (Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Από σκηνής και από πλατείας*, 1990, Αθήνα, Καστανιώτης, σελ.17-19.)

Β. «Κάθε τύπος γεννά τα δικά του έργα. Κι αυτά είναι το αντίκρουσμα της πραγματικότητας, έτσι όπως τη βλέπουν οι συγγραφείς του κάθε τύπου. Το να θέμε να κρίνουμε με πρότυπο τις δικές μας εμπειρίες και τα δικά μας βιώματα μια πραγματικότητα διαφορετική απ' τη δική μας ως ένα σημείο είναι φυσικό. Το να θυμώνουμε γιατί δεν είναι όμοια με τη δική μας ή με αυτήν που νομίζουμε ότι είναι η δική μας, και γι' αυτό δε μας επέτρεψε να ταυτιστούμε μαζί της, είναι παράλογο.

Το θέατρο δεν είναι χώρος που απαραίτητα πρέπει να μας δώσει ένα πρότυπο ζωής ή προκατασκευασμένο δίδαγμα. Ούτε ο συγγραφέας είναι κάποιος που παίρνει μια κατάσταση ζωής, τη διορθώνει, την τελειώνει κατά τις επιταγές ενός κοινωνικού ηθικού κώδικα και την παραδίνει στους θεατές για να τη χρησιμοποιήσουν σαν εντολή.

Ο συγγραφέας φέρνει στη σκηνή καταστάσεις από τη ζωή, διερευνημένες από τον ίδιο, ως το σημείο εκείνο που μπορεί ν' αποτελούν διαπιστώσεις τόσης σημασίας, ώστε να παραληφθούν από τον θεατή σαν μέσο για παραπέρα προσπάθεια αυτογνωσίας. Και πρόθεση του συγγραφέα είναι να γυμνώσει για να «βρει», όχι να «ντύσει» για να κρύψει και να εξωραΐσει. Ακόμη ο συγγραφέας, όπως είναι φυσικό, κινείται στις καταστάσεις που είναι άδηλες, σ' αυτές που δεν συνειδητοποιούνται εύκολα από τους πολλούς, αυτές που τις ζούμε ανύποπτοι ότι τις ζούμε. **Το θέατρο δεν είναι μια έντεχνη αναπαράσταση της εξωτερικής πραγματικότητας, είναι κυρίως μια παράσταση της εσωτερικής.** Κάτι σαν μεταχειρίζομαι τον όρο ενδεικτικά παράσταση της μεταφυσικής της πραγματικότητας. Όταν ο άνθρωπος φαντάζεται ότι υπάρχει παράδεισος και κόλαση, τοποθετεί σε ένα άλλο σκηνικό όσα δεν τολμά να παραδεχτεί σαν συμβαίνοντα στην τωρινή του ζωή. Τοποθετημένα όμως σε ένα ιδεατό χώρο και σε ένα ακαθόριστο χρόνο ξεθαρρεύει να τα ερευνήσει, να τα συναρτήσει με τις δικές του ενοχές, να τολμήσει δηλαδή μια αυτογνωσία. **Κατά τη γνώμη μου το θέατρο είναι δημιούργημα της ίδιας ανθρώπινης ανάγκης.** Είναι και αυτό μια δοκιμασία της συνείδησης σε κάποιο παράδεισο και κάποια κόλαση, με τη διαφορά πως σε αυτή την περίπτωση η δοκιμασία είναι παράσταση θεατρική. Αυτή όμως η συλλογική παρακολούθηση μιας δοκιμασίας της συνείδησής μας, μιας ιχνηλασίας στην αυτογνωσία προϋποθέτει μια παραπανιστή ειλικρίνεια. Σαν κοινωνική ομάδα σκανδαλιζόμαστε με πράγματα που ωχριούν μπροστά σε εκείνα που φανταζόμαστε κατ' ιδίαν και που δε μας σκανδαλίζουν καθόλου. Τίποτα δεν είναι πιο τολμηρό και πιο αποτρόπαιο από τις εξομολογήσεις στον εαυτό μας...»

(Ιάκωβος Καμπανέλλης, *Από σκηνής και από πλατείας*, 1990, Αθήνα, Καστανιώτης, σελ. 175-176.)

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η εφαρμογή του σεναρίου αντιμετώπισε κάποιες δυσκολίες. Δυσκολία πρώτη: αρχικά, οι μαθητές δήλωσαν σχεδόν όλοι ότι έχουν φορητούς Η/Υ. Στη συνέχεια όμως, άλλοι ήταν χαλασμένοι, άλλοι είχαν ιούς και έτσι επιλέχθηκε η εφαρμογή του σεναρίου στο εργαστήριο της πληροφορικής για το σύνολο των ωρών. Η δυσκολία ξεπεράστηκε και μάλιστα με έναν τρόπο που καλύτερος δεν θα μπορούσε να υπάρξει. Η συνεργασία με τους συναδέλφους της πληροφορικής υπήρξε εποικοδομητική.

Δυσκολία δεύτερη που ίσως δεν ξεπεράστηκε τελείως μέχρι την ολοκλήρωση του σεναρίου: η ανάγνωση των κειμένων. Αν και το σχολείο μάς διευκόλυνε με φωτοτυπίες, κάποιοι μαθητές δεν άλλαξαν την αρνητική τους στάση. Εκδήλωσαν από την αρχή την άρνησή τους να διαβάσουν ολόκληρο το κείμενο. Διάβασαν αποσπάσματα με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται στις δραστηριότητες. Αυτό είχε αντίκτυπο και στην ομάδα στην οποία συμμετείχαν.

Δυσκολία τρίτη: η ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων. Οι διευκρινίσεις που πολλές φορές ζητούσαν οι μαθητές είχαν ως αποτέλεσμα να μην αρκεί ο χρόνος για την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων. Παρά την προσπάθεια που κατέβαλα τα φύλλα εργασίας να είναι κατατοπιστικά και οι εκφωνήσεις σαφείς, μέχρι την ολοκλήρωση του σεναρίου, η ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων ήταν ένας αγώνας και με τον χρόνο.

Δυσκολία τέταρτη: οι μαθητές έδειξαν προθυμία και συμμετοχή στον προφορικό λόγο. Όμως, στον γραπτό λόγο επιδίωκαν τη συντομία δίνοντας μικρές απαντήσεις. Οι συνθετικές εργασίες πήγαν καλύτερα.

Δυσκολία πέμπτη: συγκεκριμένοι μαθητές δεν συμμετείχαν στις δραστηριότητες παρά την προσπάθειά μου να τους κινήσω το ενδιαφέρον, να τους

ευαισθητοποιήσω υπογραμμίζοντας ότι δουλεύουμε ως ομάδα, ότι είμαστε όλοι συνεργάτες. Αντίθετα, κάποια άλλα παιδιά έδειξαν μεγάλη υπευθυνότητα και συνέπεια, ενδιαφέρον και προθυμία.

Δυσκολία έκτη: η δημιουργία του Wiki. Χρειάστηκε αρκετός χρόνος και νομίζω ότι η εξοικείωσή μας θα φανεί καλύτερα στα επόμενα σενάρια.

Οι δυσκολίες σε μια αίθουσα διδασκαλίας πάντα υπάρχουν. Κάποιες ξεπερνιούνται, άλλες τις παλεύουμε καθημερινά επιδιώκοντας το καλύτερο. Το σενάριο εφαρμόστηκε και ολοκληρώθηκε. Οι συνθετικές εργασίες των μαθητών μπορούν να απαντήσουν στο ερώτημα αν επιτεύχθηκαν και σε ποιον βαθμό οι στόχοι του.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αποστολίδου, Β & Ε. Χοντολίδου (επιμ.). 2002. *Λογοτεχνία και εκπαίδευση*. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Καπλάνη, Β. & Α. Κουντουρά. 2004 [2000]. Η λογοτεχνία στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: από το μαθητή στον αναγνώστη. Στο *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο ... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, επιμ. Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη & Ε. Χοντολίδου, 161-168. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Κελεπούρη, Μ. & Ε. Χοντολίδου, 2012. Μελέτη για τα εκπαιδευτικά σενάρια στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.3_melete_senarion_logotekhnias_2.pdf

Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

<http://www.greek->

language.gr/greekLang/files/document/practice/technologikos_grammatismos_3.pdf

[15.11.2010].

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelas_0.pdf [23/9/2012].

Φρυδάκη, Ευ. 2003. *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*. Αθήνα: Κριτική.